ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցեն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Բաժանորդութիւն ընդունվում է ամեն ժամ
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցեն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊՐԻԼԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 8 ՌՈՒԲ.

Ապրիլի 1-ից մինչև մայիսի 1-ը 85 կոպ.: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԻՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ

ԳԱԲՐԻԵԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

այրին և զաւակները յայտնում են իրանց խորին շնորհակալութիւնը այն բոլոր անձանց և հաստատութիւններին, որոնք բարեհաճեցին անձամբ, հեռագիրներով և նամակներով յարգել հանգուցեալի յիշատակը:

211. 1—1

Վաղը, երկուշաբթի, ապրիլի 2-ին
ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
ԿԸ ԿԱՅԱՆԱՅ
ԱՐՇԱԿ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ

ՄԵՐՈՒԺԱՆ

Նոր պիէսի ներկայացումը: ✦ Տոմսակները վաճառվում են:

առ. 213. 1—1

„ՌՈՒՍ"—„РУСЬ"

Ակցիօներական Շոգենաւային Ընկերութիւնը

սրանով յայտարարում է ի տեղեկութիւն ամենքի, որ ինքը բացել է Թիֆլիսում ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.

Շոգենաւերի մեկնումը ԲԱՔՈՒԻՑ մինչև Պետրովսկ, Աստրախան և Կրասնովոդսկ՝ շաբաթը երեք անգամ.

» » ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ մինչև Նիժնի և Ռիբինսկ՝ ամեն օր.

» » ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ մինչև Նիժնի և վերադարձ՝ Մոսկվա գետի վրայով՝ շաբաթը չորս անգամ.

Ընկերութեան նաւախումբը բաղկացած է 35 հատ առաջնակարգ շոգենաւերից:

Վոլգայի վրայով երթեւեկում են ամերիկական տիպի երկյարկանի մարդատար շքեղ շոգենաւեր:

Ապրանքատէրերին ծառայութիւն մատուցած լինելու համար «Ռուս» ընկերութիւնը ունի Բաքւում, Նիժնիում, Մոսկվայում և այլ տեղերում ընդարձակ փակ պահեստներ:

Թիֆլիսի գործակալութիւնը, որ գտնվում է Վելիամինովսկայա փողոցի վրա № 18 տանը, ընդունում է ապրանքներ և ապահովում է նրանց թէ ճանապարհին և թէ պահեստներում գտնվելու ժամանակ ամենաձեռնտու պայմաններով:

(հ.կ.) առ. 212. 3—1 Գործակալ՝ Ս. Խ. ՍՈՒԼԽԱՆԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

Ժողովրդ. ներկայացումներ կազմակերպող ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, կիրակի, ապրիլի 1-ին

ՀԱՅՈՑ ԴՐ. ԸՆԿ. ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Մասնակցութեամբ դերասանների կը ներկայացնէ

ԵՐԿՈՒ ՈՐԲ

Դրամա 5 գործ. և 6 պատկ.

Մասնակցում են՝ տ. տ. Արաքսեան, Արովեան-Ցիցիանովա, Մանուչարեան, Ցամիկ, Վարդուհի, պ. պ. Գաւրոշ, Գալստեան, Լազարեան, Ղուչեան, Ծօնեան, Յարութիւնեան, Յարութիւնեան II, Տէր-Առաքելեան, Փիրումեան և ուրիշները:

Սկիզբն է երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին:

Հերթ. կարգադրիչ՝ Ստամբօլցեան

209. 1—1

Բ. Հ. ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գեղարուեստական Սեկցիայի նախաձեռնութեամբ պատրաստվում է երաժիշտ Չուխաջեանի յայտնի

„ԼԷԲԼԷԲԻՋԻ"

ՕՊԵՐԱՆ,

որի խմբի համար հարկաւոր են երգիչներ և երգչուհիներ: Մասնակցել ցանկացողներին խնդրվում է ՇՏԱՊԵԼ դիմել խմբապետ Ա. Մանուկեանին: Փորձերը տեղի են ունենում ամեն օր ժամը 7-ից մինչև 9-ը Հայոց Բարեգործ. Ընկ. դպրոցի դահլիճում (ул. Паскевича, № 13).

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանովսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տելեֆօն 615.

Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը

(Ե.Հ.Կ.) առ. 819. 100—81

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:

Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:

Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. / երեկ. ժ. 5—7.

Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.

(Կ.Հ.ՌՒ.) առ. 179. 100—5

ՆՈՐ ՀԱՐՑԵՐԻ ԱՌԱՋ

II

Առաջիկայ ընտրական պայքարի ժամանակ դեր է խաղալու ի միջի այլոց և մի նոր պատգամաւորական անուն: Դա պրոգրեսիստ անունն է:

Ի՞նչ է պրոգրեսիստը, ո՞վ է նա, ի՞նչ դեր ունի կատարելու:

Պրոգրեսիստը առաջադիմական մտածող և գործող է: Նա կը յարի Դումայի այն տարրերին, որոնք առաջադիմական հակումներ ունեն:

Բայց այդպիսի որոշում դնելը բաւական չէ: Պէտք է հանդէս բերել պարզայայտ ծրագիր:

Արդարև՝ պրոգրեսիստը կարող է լինել և սահմանադիր-ռամկավար, և աշխատաւորական, և հոկտեմբերեան: Մայրերը, ինչպէս տեսնում էք, բաւական հեռու են միմեանցից:

Ներկայ դէպքում պրոգրեսիստ բառի ճկունութիւնը և ընդարձակութիւնը չեն մեղաւոր, որ նա որոշ գաղափար չէ տալիս այն անձի աշխարհահայեացքի մասին, որ հանդէս է գալիս իր քուէատուփով: Ոչ: Այդտեղ դեր է կատարում այն հանգամանքը, որ պրոգրեսիստ անուն կրել ցանկացողները չեն ունեցել կենտրոնական կամ կազմակերպչական մարմին, չեն պայմանաւորվել այն արմատական կէտերի վերաբերութեամբ, որոնց շնորհիւ բաժանվել են Պետական Դումայի գործօնները միմեանցից:

Պրոգրեսիստները միատեսակ, միախոհ, միապաղաղ զանգուած չեն կազմում առ այժմ: Ասում ենք առ այժմ, որովհետև մինչև այժմ հանդէս չէ հանված պարզորոշ ուրուագիծ հիմնական պայմանակէտերի, որոնց շուրջը խմբվէին պրոգրեսիստական գործօնները:

Ապարէզ կը գայ, արդեօք, այդպիսի մի ուրուագիծ կամ ծրագիր—այդ չը գիտենք: Հ... է, որ պրոգրեսիստ տեղերում ուրոյն բովանդակութեամբ հանդէս գան ուրուագիծները, իսկ շատ դէպքերում բաւականանան ընդհանուր մի քանի սկզբունքներով:

Պրոգրեսիստ բառը ժողովրդականութիւն է ստանում նաև հետևեալ երկու պատճառներով: Մի կողմից ընտրողների մի խոշոր մասը այլ ևս մեծ տարբերութիւն չէ ուզում դնել եղած ազատախոհ կուսակցութիւնների միջև և ցանկանում է տեսնել նրանց միացած և ձուլված մաքառելու համար աջակողմեան բանակի դէմ, որը նոյնպէս միջոցներ է մշակում միացնելու աջակողմեան տարրերը՝ ընդհանուր ուժ հանդէս բերելու նպատակով: Այդ մտքով պրոգրեսիստը հանդիսանում է իբրև արդիւնք մի տեսակ բլոկի, որը եթէ չէ արձանագրված կուսակցական բիւրոների կողմից, սակայն զգացվում է իբրև կեանքի թելադրանք:

Այդ մի կողմից: Իսկ միւս կողմից պրոգրեսիստ բառը ներկայանում է իբրև մի անմեղ բառ, որի հետ չեն կապված այնպիսի պայմանաւորումներ, որոնք երկիւղ ներշնչէին ընտրողների մի ստուար հատուածին և միևնոյն ժամանակ այն առեւտներին, որոնց վրա պարտականութիւն է դրված հսկել օրինաստեղծութիւնների վրա:

Անտրկովկասում ևս պրոգրեսիստ անունը կը յիշատակվի, անշուշտ, ինչպէս այդ մասամբ տեղի ունեցաւ նոյն իսկ երրորդ Դումայի ընտրութեան ժամանակ:

Բայց արդեօք նա ձուլող և միացնող դեր կը կատարի, թէ կունենայ միայն սահմանափակ նշանակութիւն, դա կախված կը լինի թէ հասարակութեան տրամադրութիւնից, թէ եղած կուսակցական համախմբումների պայմանաւորումներից և թէ այն դիրքից, որ պրոգրեսիստ անունը բռնած կը լինի պետութեան միւս մասերում և մանաւանդ մայրաքաղաքներում:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 մարտի

Պետերբուրգ.—Պաշտօնական Բարձրագոյն հրովարտակ.

Ողորմութեամբն Աստուծոյ Մենք, Նիկոլայ II, Կայսր եւ Ինքնակալ համայն Ռուսաստանի, Թագաւոր Լեհաստանի, Մեծ Իշխան Փինլանդիայի, եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն, յայտարարում ենք ի գիտութիւն Մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակների.—Ամենակարող Աստուծու կամքով Վիւրտեմբերգեան այրի դքսուհի Մեծ Իշխանուհի Վէրա Կոնստանտինովնան վախճանվեց Շտուտգարտ քաղաքում լոյս մարտի 29-ի գիշերը երկարատեւ հիւանդութիւնից յետոյ, 59 տարեկան հասակում:

Տեղեկացնելով այդ ցաւալի դէպքի մասին, Մենք հաւատացած ենք, որ Մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակները վշտակից են Մեր Կայսերական Տան հետ միասին եւ կը միացնեն իրանց աղօթքները Մերինների հետ հանգուցեալ Մեծ Իշխանուհու հոգու հանգստեան համար.

Տրված է Լիվադիայում այս մարտի 29-ին 1912 թ., Մեր Թագաւորութեան 18-րդ տարում:

Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրված է՝ «ՆԻԿՈԼԱՅ»:

Լիվադիա.—Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Այսօր լիվադիական պալատի եկեղեցում Նոցին Մեծութիւնների և Օգոստափառ Զաւակների ներկայութեամբ կատարվեց հոգեհանգիստ Շտուտգարտում վախճանված Մեծ Իշխանուհի Վէրա Կոնստանտինովնայի յիշատակին: Հոգեհանգստին ներկայ էին Կայսրուհի Թագուհու շքախմբի կանայք, Կայսերական պալատի մինիստրը և Լիվադիայում գտնվող շքախմբի անձինք:

Շտուտգարտ.—Վիւրտեմբերգի պալատում սահմանվեց չորս շաբաթով սուգ Մեծ Իշխանուհի Վէրա Կոնստանտինովնայի մահվան առիթով. զօրամասերի մէջ սուգը լինելու է ութ օրով.

Բեռլին.—Հինգօրեայ սուգ նշանակվեց պալատում Մեծ Իշխանուհի Վէրա Կոնստանտինովնայի համար:

Լօնդօն.—Հանքային բանուորների գործադիր կօմիտէտի կոչի համաձայն շատ բանուորներ գալիս են հանքերը: Երկուշաբթի օրը հաւանօրէն նորմալ դրութիւնը կը վերականգնվի:

Երկաթուղային երթեւեկութիւնը վերականգնվեց:

Համայնքների պալատ: Ռէդմօնդը նացիօնալիստների, իսկ Մակդօնալդը բանուորական կուսակցութեան անունից ողջունեցին հօմրուլի օրինագիծը: Ասկվիտը իր ճառի մէջ մատնանշեց, թէ Վեստմինստերում լինելու են միայն 42 ներկայացուցիչ Իռլանդիայի կողմից. իռլանդական պարլամենտին մի քանի սահմանափակումներով կը տրվի հարկերը, ակցիզները և մաքսային տուրքերը վերացնելու իրաւունք: Վերջում Ասկվիտը առարկեց այն ենթադրութեան դէմ, թէ կառավարութիւնը բիլլը մտցրեց նացիօնալիստների ճնշման ներքոյ, և յայտնեց, որ բիլլը մարմնացումն է կառավարութեան ազնիւ ու մտածված համոզման: Իռլանդական ունիօնիստների պարագլուխ Կարսոնը բիլլը անուանեց կաբինետային և ֆանտաստիքական, իսկ նրանից բղխող երաշխաւորութիւնը՝ խաբուսիկ:

Հօմրուլի մասին՝ յետագայ վիճաբանութիւնները կը վերսկսվեն երկուշաբթի և երեքշաբթի օրերը: Օրինագծի շատ մանրամասնութիւններ առ այժմ յայտնի չեն և կը պարզվեն սոսկ բնագրի հրատարակութիւնից յետոյ: Լիբերալները և նացիօնալիստները բիլլին համակրանքով են վերաբերվում:

Քարածուխի գները իջան տաս շիլինգով: Կայացաւ համաձայնութիւն մեքենավարների հետ, որոնց պահանջները արդէն էին լինում աշխատանքների ընդհանուր վերսկսման:

Լօրիան.—Նաւահանգստային բանուորները յայտարարեցին ընդհանուր գործադուլ և դրդում են բոլոր նաւակառուցարանների բանուորներին:

Հռոմ.—Երէկ պապը ունկնդրութեան ընդունեց զանազան անձանց, ճաշեց սովորականի նման երեկոյեան ժամը 6-ին: Այսօրվայ ունկնդրութեան համար ուղարկված են բազմաթիւ հրաւիրագրեր:

Բացվեց Թոքախտի դէմ կռւող 10-րդ միջազգային կօնգրէսը:

Ստեֆանիի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ երէկ առաւօտեան խալացիները գրաւել են Նակարէց թերակղզին: Ցեռոյ զօրամասի մի խումբ գրաւել է առանց դիմադրութեան Բուշէլէկ ամրոցը:

Նիցցա.—Սկսվեցին ֆրանս-անգլիական հանդէսներ Թագուհի Վիկտորիայի և Էդուարդ VII Թագաւորի արձանների բացման առիթով, ներկայութեամբ մինիստր-նախագահ Պուանկարէի, Դէլկասէի, Միլլէրանի, շվէդական Թագաւորի, Մեծ Իշխաններ Սերգէյ Միխայլովիչի, Գէօրգի Միխայլովիչի և Պետր Նիկօլաեվիչի, Մօնակօյի պրինցի և բազմաթիւ հասարակութեան:

Ուջդա.—Մարտի 27-ի կռւից յետոյ ֆրանսիական զօրքերը վերադարձան Պրիտիսս, բերելով հետները վիրաւորներին և սպանվածներին: Կռւից յետոյ գտնվեցին 190 մարօկկօցիների դիակներ:

Բանգօր.—Մէն նահանգի հանրապետականների ժողովը առաջադրեց նախագահի պաշտօնի համար Ռուզվէլտի թեկնածութիւնը:

Բէյսիտի.—Միչիգան նահանգի հանրապետականների ժողովում Ռուզվէլտի և Տաֆտի կողմնակիցների միջև տեղի ունեցաւ ծեծ ու ջարդ: Ոստիկանութիւնը և միլիցիան միջոցներ ձեռք առին հանգստութիւնը վերականգնելու:

Բուդապեշտ.—Պատգամաւորների պալատի նիստերը վերսկսվեցին: Իւստի կուսակցութիւնը վերստին դիմում է օբստրուկցիօն միջոցների զինուորական նախագծերի դէմ:

Զագրեբ.—Շնորհիւ նախկին խստացէնզուրայի՝ ընդհատեցին իրանց հրատարակութիւնը խօրվաթական երկու մեծ լրագիր: Կօալիցիօն «Պօկրէտ» օրգանի խմբագրատանը խուզարկութիւն կատարվեց. գրաւվեցին ձեռագրերը: Կառավարական կօմիսար Ցուվայը կարգադրել է խստութեամբ հետևել ստայօդ տեղեկութիւններ տարածողներին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 մարտի

Կ. Պոլիս.—Մինչև օրս ընտրվել են 77 պատգամաւոր, որոնցից 73-ը պատկանում են երիտասարդ-թիւրքերի կուսակցութեան:

Գաւառներում ընտրութիւնները կատարվում են ոստիկանատներում զինված ժանդարմների և ոստիկանների ներկայութեամբ: Ընտրողների մէջ ցրվում են կօմիտէտի թեկնածուների ազգանունները: Ընդդիմադիրները ձեռնպահ են մնում քուէարկութիւնից: Այդօրինակ պայմաններում կօմիտէտի յաղթութիւնը ապահովված է:

Բուխարէստ.—Կ. Պոլսում դեսպան նշանակված Գիրսը մեկնեց: Կայարանում հրաժեշտ տուին մինիստրները և դիպլօմատիական մարմինը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔՆԵՐ

Սինգափուր, 14 մարտի

Խնդրեմ ընդունեցէք և իմ սրտաբուղխ շնորհաւորութիւններս «Մշակի» 40-ամեակի առիթով:

Ցանկանում եմ թերթի յարգելի խմբագիրներին և բոլոր աշխատակիցներին երկար կեանք և աւելի գործունէութիւն դէպի այն թերթը, որի համար սէր և պատիւ ունի հայութեան ընթերցասէր դասակարգի մեծամասնութիւնը:

Ուրախ եմ յայտնելու, որ տեղիս շատ փոքրաթիւ հայերից չորս անձինք սիրայօժար բաժանորդագրվեցին «Մշակին»՝ նրա 40-ամեակի առիթով: Ս. Ց. Եզգար

Լօզօվայա-Պաւլօվկա, 13 մարտի

Խոնարհաբար կը խնդրեմ թոյլ տաք անկեղծ բարեմաղթութիւնս արտայայտեմ սիրելի «Մշակիդ» 40-ամեայ յօբելեանի առիթով: Սեռովբէ Գէորգեան

Վլադիվօստոկ, 1 մարտի

«Մշակի» գոյութեան 40-ամեակի առիթով ընդունեցէք իմ սրտի խորքերից բղխած շնորհաւորութիւնները: Ցանկանում եմ «Մշակի» ղեկավարներին ոյժ և կարողութիւն՝ նոյն տոկունութեամբ առաջ տանել այն ծանր լուծը, որ առել են իրանց ուսերի վրա. և ցանկանում եմ, որ իմ սիրելի ուսուցիչը արժանանայ այսպիսի շատ յօբելեանների, և անթիւ տարիներ թող ծածանվի այն դրօշակը, որի վրա գրված է «Մշակ»: Խաչիկ Մ. Գրիգորեան

Պեատիգօրսկ, 22 մարտի

Շնորհաւորում եմ «Մշակի» Ջատիկը և նրա գաղափարական կուռ, հայրենի խոպան անդաստանի քրտնաջան մշակութեան 40-ամեայ յօբելեանը:

Ցանկանում եմ անմահ Արծրունու պարզած դրօշակը միշտ հմայիչ լինի:

Ուսուցիչ՝ Մել. Մարգարեան

Բալախանի, 17 մարտի

«Մշակի» հրատարակութեան օրից մինչ այժմ համարեա ոչ մի համար առանց կարդալու չեմ անցկացրել:

Եւ ահա այդ 40 տարվայ ընթացքում ականատես եմ եղել, թէ ինչպէս «Մշակի» աշխատողների կազմից հեռացել են՝ ոմանք՝ զանազան թոյլ կամքի տէր անձեր, գծուծ և շահախնդիր անձնաւորութիւններ, բայց մաքուրը, զուտը մնացել է, շարունակում

է աշխատել և հաւատարմութեամբ հետևում է և ցանկանում է յարատևութիւն «Մշակին» և նրա ուղղութեանը։

Անմոռանալի Արծրունու «Մշակը» նրա ժառանգորդները տարել են և տանում են հաւատարմութեամբ։

Ասում են, թէ Արծրունու «Մշակը» չը կայ, մեռել է. բայց այդ ասողները միայն վերև յիշված անձնաւորութիւններն են և նրանց արբանեակները, որոնց համար միայն գաղափարը չէ կեանքի նպատակը. այլ որտեղ շահ է սպասվում, և ահա այդ կեղծ լուսաւորեալներն այնտեղ են. գաղափարը դաւաճանած՝ սրանք երէկվայ Թքածը այսօր լիզում են։

Ցանկանում եմ «Մշակին» շատ 40-ամեակներ կատարելու՝ մաքրութեան և ճշմարտութեան վեհ դրօշակը բարձրացրած։

Իմ անկեղծ շնորհակալութիւնս «Մշակի» ներկայ ղեկավարներին, որ չը նայելով մութ ոյժերի զանազան մեքենայութիւններին և խարդաւանքներին, անխկւող տանում են իրանց ուսերի վրա անմահ Գրիգոր Արծրունու Թողած աւանդը և գնում են նրա գծած ճանապարհով։

Բագրատ Պիճիկեանց

—

Արասթուման, 29 մարտի

45 տարվայ վերաբնակիչ արասթումանցիս նոյնպէս շնորհաւորում եմ «Մշակի» գոյութեան 40-ամեակը. Թող միշտ Թարմ մնայ ու յարատև լինի նրա գոյութիւնը հայ ազգի սերունդների համար։ Մաղթում եմ եռանդ ու բեղմնաւոր ապագայ։

Տիգրան Մէտնենեանց

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ*)

—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրում է ազգը։

Հաստատում է Կայսրը։

Կաթողիկոսի ընտրութեան եղանակը հնացած է, ընտրութեան ժամանակ եղած են ցաւալի դէպքեր։ Տրված էր բողոք։

Բողոքը Թողնվել է առանց հետևանքի։ Ընտրութեան եղանակը փոխվելու է Դումայի միջոցով, իսկ այժմ մեզ համար բարեպատեհ ժամանակ չէ։ Ցաւալի դէպքերը պէտք է մոռանալ, որովհետև կարող չէ ազգը տուժել տասնեակ, նոյնիսկ հարիւր, նոյնիսկ հազար և հազարներ՝ անհիմն գործված սխալների շնորհիւ։ Պէտք է մոռանալ այս բոլոր ցաւալի դէպքերը։ Կանգնենք իւրար կողքի, դառնանք միմեանց նեցուկներ։

Եղբայրներ ենք մենք, չէ՞։

Չը կայ այլ ևս Սուրէնեան մեզ համար։ Իր անցեալով, գործերով նա գնաց, աննետացաւ, մեռաւ։

Մեր առաջ կանգնած է Գէորգ V.

Այսօրվանից, միայն այսօրվանից կը սկսվի նրա պատմութիւնը։

Այն ինչ որ եղել է, անցել է, գնացել, աննետացել։ Կաթողիկոսը ինքը պիտի մոռանայ այդ անցեալը։ Նրա համար լինելու չեն սիրելիներ, ընտրեաներ և՝ գլխաւորը՝ «ընտրողներ»...

Գէորգ V Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս է։

Պատգամաւորները կատարեցին իրանց պարտքը։

Դէմ առ դէմ կանգնած են այժմ՝ ազգը մի կողմից և Կաթողիկոսը միւս կողմից։ Բազմաչարչար, բազմակարօտ ազգը իր յոգնած աչքերը բարձրացնում է իր Հայրապետի վրա և սպասում է նրանից դարման եղած վէրքերին, ցաւերին, դարդերին... Ծով վէրքերին, ծով ցաւերին, ծով դարդերին...

Գութ, կարեկցութիւն, անսպառ, անհուն սէր սպասում է ազգը իր Վեհից։

Գործ, եռանդուն և կարողութիւն պահանջում է ազգը իր Վեհից։

Իսկ Վեհը։

Նա ազգի հոգևոր Պետն է և ծառան։

Ոչ ազգականութիւն, ոչ խնամիութիւն, ոչ բարեկամութիւն...

Միայն ազգի շահերին, ազգի փրկութեանը, ազգի ծառայութեան գործին նա պիտի նուիրէ իրան ամեն օր, ամեն ժամ, ամեն րոպէ...

Սակայն մի բան նա իրաւունք ունի պահանջել ազգից՝

Հաւատ դէպի իր անձը։

Դուք կարող էիք չը հաւատալ արքայազն Սուրէնեանին։ Բայց դուք պիտի սիրէք, յարգէք և հաւատաք Գէորգ V-ին, որովհետև Սուրէնեանը երէկ մեռաւ մեզ համար, այսօր Գէորգ V է մեր առաջ կանգնած։

Ես չը գիտեմ ի՛նչ կը տայ մեզ Գէորգ V, բայց ես գիտեմ, որ Էջմիածինի Աթոռը ունի իր մէջ մի ոյժ, արտասովոր, գերբնական ոյժ՝ բարձրացնելու, գեղեցկացնելու և ազնուացնելու...

Մակար կաթողիկոսի պատմութիւնը մեր աչքի առաջ է։

Մոռանանք բոլորս մեր անձնականը, մեր եսը, մեր կրքերը, մեր ի դերև ելած յոյսերը... Դէմ յանդիման կանգնած են այսօր ազգը և կաթողիկոսը, ազգը՝ կարօտ կաթողիկոսի եռանդին, կաթողիկոսը՝ կարօտ ազգի սիրոյն... Աշխատենք օգնել երկուսին։ Երկուսն էլ ունեն լուծեր քաշելու, տանելու, մեծ և ծանր լուծեր։ Թեթևացնենք, կանգնած կողք-կողքի, ձեռք տուած իրար, մէկ մարմին, մէկ հոգի դարձած...

Պէտք է վերջ դնել այն ազգակործան քաղաքականութեան, որին հետևում էր մեր հոգևորականութեան մի մասը Հայրիկի և Մատթէոս Բ.-ի օրերին, ձգտելով փչացնել կենդանի ծառի արմատները...

Կենդանի ծառը դուք չէք, հայր-սուրբեր. կենդանի ծառը՝ ձերը չէ, հայր-սուրբեր։

Կենդանի ծառը Էջմիածինն է։ Նա ազգինն է։ Եթէ դուք չէք ուզում, կամ չը գիտէք խնամել այդ ծառը, գէթ խնայեցէք, մի մօտենաք նրան, քաշվեցէք ձեր խուցերը...

Ազգը և Վեհը կանգնած են դէմ յանդիման։

Ազգը ցանկանում է իր Վեհին կարողութիւն, ոյժ, եռանդ գործելու ի փառս մեր եկեղեցու և մեզ բոլորիս համար։

Կեցցէ ուրեմն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը։

Գր. Ջալալեան

ՕԳՆԵՑԷՔ ԼԱՒ ԳՈՐԾԻՆ, ԿԵՐԱԿՐԵՑԷՔ ԱՆՕԹԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ

—

Մի քանի տարի առաջ Հալաբարի դըպրոցներից մէկում նկատւեցին յաճախակի դէպքեր աշակերտների շրջանում ուշաթափութեան։ Քննութիւնը ցոյց տուեց, որ այդ դէպքերը արդիւնք են մշտական կիսաքաղցածութեան աղքատ մանուկների։

Այդ տխուր երևոյթի վերացման համար հէնց այն ժամանակ ստեղծվեց ձրի ճաշարան, որը պահվում էր նուէրներով, որ հաւաքվում էին ճաշարանի հիմնադիրների խմբի ձեռքով։

Ներկայիս այդ ճաշարանում կերակրվում են 52 մանուկներ, մինչդեռ ճաշարանի յետագայ՝ զարգացման համար միջոցներ չը կան։

Իսկ ներկայ տարվայ ընթացքում, երբ ուտելեղէնների գները բարձրացել են, ճաշարանի շուրջը հաւաքվում են աւելի մեծ քանակութեամբ երեխաներ, որոնց կերակրելը, միջոցների բացակայութեան պատճառով, մերժվում է։

Ցաւալի է դիտել, թէ ինչպիսի նախանձով են նայում չընդունվողները այն բաղդաւորների վրա, որոնք ընկել են ճաշարան։

Ցաւալի է լսել, թէ ինչպիսի աղիողորմութեամբ նրանք խնդրում են կերակրել և իրանց, և ինչպէս ծանր է մերժել քաղցածին մի կտոր հացը, և այն էլ մանուկին, որը պիտի ուսանի։ Մի խումբ անձանց շրջանում, որոնց պատահել է դիտել այս երևոյթը, միտք է յղացել օգնել ճաշարանի հիմնադիրներին, և նրանք լիազօրել են ինձ այդ նպատակով ներկայացում կազմակերպել։ Ներկայացումը կը տրվի այսօր, ապրիլի 1-ին, Արտիստական Թատրոնում։ Բարատովի և Բ. Բելիաևի դրամատիկական խումբը կը խաղայ «Թովմասեան եղբօր տնակը», որը մեծ աջողութիւն է ունեցել Խարկօվում, որ խաղացվել է միևնոյն խմբի կողմից։

Պետք յուսալ, որ Թիֆլիսի հասարակութեան համակրանքը վաստակած խումբը և այս անգամ կը գրաւէ մեծ քանակութեամբ հասարակութիւն, և այդպիսով հնարաւորութիւն կը տրվի կերակրել ոչ մէկ տասնեակ անօթի մանուկների, որոնք այնքան աղիողորմ կերպով խնդրում են՝ «Տուէք և՛ մեզ ուտել»։

Ա. Ֆիրգուֆ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

(Գ. Սունդուկեանի մահվան առիթով)

—

Ղաթարի պղնձահանքեր, 24 մարտի

Մեր հոգեկան խորին վիշտն ենք արտայայտում հայկական որբացած բեմի մոհիկանի, անզուգական «Պէպօյի» հրաշակերտողի, դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանի մահվան առիթով, որը իր ըեալ կեանքի ներ դաշնակութիւն կազմող Թատերական գրուածքներով մեր բեմի Թագն ու զարդն է կազմում։ Մեր ցաւակցութիւնը նրա սգակիր ընտանիքին։ Sit tibi terra lenis, ո՛հ Թանգագին և անփոխարինելի դրամատուրգ։

Հայութեան բեմի այդ ծանր կորուստի վշտակից՝

Ց. Դանիէլեան

—

Ծարսկիէ-Կոլօդցի, 27 մարտի

Մեր սիրելի դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանի մահը խորին վիշտ պատճառեց մեզ բոլորիս։ Մարտի 26-ին տեղիս հայոց եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվեց հանգուցեալի համար հոգեհանգիստ։ Դիւանի վրա դրված էր Սունդուկեանի պատկերը սգաւոր պսակով։ Հոգեհանգստից առաջ դամբանական խօսեց Յակոբ ք. Գրիգորեանը, ծանօթացնելով ժողովրդին Սունդուկեանի գործունէութեան հետ։

Գ. Ց.

ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

V*)

Ներկայումս Ղարաքիլիսայի մշտական բնակիչների խոշոր մեծամասնութիւնը գտնվում է աւելի քան վատթար տնտեսական անելանելի պայմաններում և մատնված է աննկարագրելի Թշուառութեան սարսափներին։ Գիւղի հողագործ չարքաշ, աշխատաւոր մասսան, որի վրա գլխաւորապէս ծանրացած են պետական բազմապիսի հարկերը, ֆէօդալական նախկին կարգերի վերջին մնացորդ՝ «կօռերը» և գիւղն ու գըլորցը կանոնաւորելու, բարեկարգելու ըղձաւորին, պատասխանատու հասարակական պարտականութիւնը, անչափ տանջված, քաղցած և շատ անգամ կիսամերկ՝ քաշ է է տալիս իր աննպատակ, անմարդավայել ողորմելի գոյութիւնը։

Չը նայած գիւղի 650 ծուխը հաւասար չափով իրաւունք ունեն օգտվելու համայնական վարելահողերից, բայց բոլորի հազիւ $^{1}/_{3}$ մասն է բացառապէս զբաղված երկրագործութեամբ և մասամբ էլ անասնապահութեամբ, որոնք դժբաղդաբար դրված լինելով միանգամայն աննպաստ պայմաններում և տարվելով պրիմիտիվ եղանակով՝ տալիս են չափազանց չնչին, գիւղացու տաժանակիր աշխատանքը համարեա չը վարձատրող արդիւնք։

Երկրագործներից շատ-շատերը տարվայ մեծ մասը եղի նման չարչարվելով, տանջվելով և կաշւից դուրս գալով դարձեալ չեն կարողանում իրանց ընտանիքը սովածութիւնից ազատել։

Եւ դա այն Ղարաքիլիսան է, որ համարվում է նշանաւոր ամարանոց, ուրեմն «հանրուստ և երջանիկ», այն Ղարաքիլիսան, որը արդէն ոտ է դրել լուսաւորութեան ճանապարհին, ուր նիստ ու կացը, նահապետական կեանքը ենթարկվել են արմատական յեղաշրջման։

Իսկ մինչ այդ՝ հողագործ ժողովրդի բնական տնտեսութեան նահապետական անպէտք ձևերը մազի չափ անգամ չեն փոխվել, շարունակ խանգարել են բացիոնալ գիւղատնտեսութեան կանոնաւոր զարգացմանը և աղքատ ժողովրդի տնտեսական դրութեան բարեփոխմանը։

Շատ անգամ քրտնաջան շինականը երկար տարիների իր դառն փորձերից և ապարդիւն աշխատանքներից յուսահատ, անծայր լքված՝ կտրում է իր դարաւոր կապը մայր-հողի հետ և ամենայն ուրախութեամբ օգտվելու իրաւունքը տալիս է իր հարևանին, միայն թէ պետական ու հասարակական հարկերը վերջինս վճարի և ինքը ազատվի բոլորովին աւելորդ չարչարանքից և գլխացաւանքից։

Գիւղի մշտական բնակիչները, բաժանվելով հողից և պարապելով զանազան գործերով, սև-ծանր աշխատանքներով, դարձեալ չեն կարողանում երկար տարիների ընթացքում ստեղծել իրանց ընտանիքների համար տանելի ապրուստ և մխիթարական մարդավայել կեանք։

Գիւղի հարկատուութեան կարողութեան չափով կարելի է բնորոշել նրա տնտեսական արդի կացութիւնը։

*) Տես «Մշակ» №№ 40, 50 և 57.

Ղարաքիլիսան շրջանիս գիւղական հասարակութիւնների մէջ միակ համայնքն է, որ չը նայած ադմինիստրացիայի գործադրած խիստ միջոցներին, չէ լրացնում պետական հարկերը և այդպիսով համարեա ամեն տարի գիւղի վրա մնում է ապառիկներից մի խոշոր գումար։

Հէնց այս տարի շինական վարչութիւնը առանձին ծանուցումներով յայտարարում է, որ աճուրդի կը հանի այն գիւղացիների վարելահողերը, որոնք կարճ ժամանակամիջոցում չեն հատուցանի պետական հարկերի մնացորդները... Բայց ոյժը և սպառնալիքը մի՞թէ կարող են նշանակութիւն ունենալ մի գիւղական հասարակութեան համար, որի բնակիչներից շատերը նոյնիսկ հնարաւորութիւն չունեն բաւարարութիւն տալ իրանց ստամոքսի տարրական արդարացի պահանջին։

Մտէք գիւղական դատարանը, այնտեղ կիտված կը տեսնէք աղքատիկ խրճիթներից հարկերի համար բռնութեամբ կորզած, դուրս քաշած Թշուառ շինականի պապական գորգը, վերմակ-կապերտը, ինքնաեռը, պղինձը և այն բոլոր տնային իրերը, որոնք որևէ արժէք ունեն։

Մի՞թէ այդ տխուր պատկերը չէ ասում, որ գիւղը արդէն հասել է անտանելի կատարեալ անկման, համատարած աղքատութեան, մուրացկանութեան, անծայր Թշուառութեան գագաթնակէտին։

Գիւղի դառն իրականութեան աղաղակող փաստերը ապացուցանում են, որ «հանրուստ» Ղարաքիլիսայի յարմար հողերի, գեղեցիկ ամարանոցների, հոյակապ տների և մեծ խանութների տէրերն են հասարակութեան մի բուռն ընտրեալները, քմահաճ բաղդի խնկական զաւակները, որոնց երջանիկ վիճակը ազդեցութիւն չէ կարող ունենալ աշխատաւոր մեծամասնութեան դժբընդակ կեանքի վրա։

Այսպիսի սիրտ ճմլող, ցաւալի պայմաններում, երբ գիւղի մշտական բնակիչների $^{3}/_{4}$-ը նախախնամութիւնը դատապարտել է անծայր աղքատութեան, սովի, կարօտութեան և մերկութեան, մի որևէ գիտակից անհատ, գիւղի տնտեսական կեանքին բոլորովին անծանօթ, միայն արտաքին խաբուսիկ տպաւորութիւնների հիման վրա, իրաւունք ունի համարել «ամբողջ գիւղը հարուստ» և քար անտարբերութեամբ ուրիշներին էլ խորհուրդ տալ օգնութեան չը հասնել գիւղի կրթական հիմնարկութեան հասած չափազանց ծանր դժբաղդութեանը։

VI

Ղարաքիլիսայի հասարակութեան իւրաքանչիւր գիտակից անդամ, չը նայած իր տնտեսական անելանելի Թշուառ վիճակին, միշտ էլ գիտակցել է ժամանակակից կրթութեան գործնական նշանակութիւնն ու օգուտը և իր սրտին շատ մօտ է ընդունել 60-ամեայ գիւղական կրթարանի անմիջական կարիքներն ու ամեն ջանք ու ճիգ չէ խնայել բարեզարդելու, ապահովելու ժողովրդական այդ միակ հիմնարկութիւնը։

Նոյնիսկ դպրոցի անսպասելի հրդեհը չը յուսահատեցրեց գիւղական հասարակութեանը. նա ամենայն սիրով ընդառաջ գնաց իր փայփայած, սիրած դպրոցին հասած զգալի հարուածին և ամեն կերպ աշխատում է օր առաջ նրան ազատել աննպաստ պայմաններից և ստեղծել վայելուչ ուսումնական դրութիւն։

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԳԱՐՆԱՆ ԵՐԳԵՐ

I

ԶԱՐԹՆՈՒՄՆ

Գարնան անձրևն է Թափվում կամացուկ, հանդարտ։

Լուռ է. անձրևի կաթիլներն են միայն կպչում ապակուն ու քաղցր, դուրալի խըշշում, ձնծաղիկի ու կապոյտ մանուշակների արբեցուցիչ բոյրերի գալուստը երգում մեղմիկ։

Գարուն է... առաջին անձրևը զարթեցնում է մայր հողը խորը Թմրութիւնից, որ զուգվի և ընդառաջէ մանուկ արևի ջերմ շողերին։

Գարուն է ու հսկայ ժայռերում սեղմված սիրտս ճչում է Թող։

Սիրտս էլ զարթնում է գարնան անձրևի խշխշոցի միալար ձայնից ու երկար օրերից յետոյ նա էլ արտասվում է, որպէս գարնան երկինքը։

Արցունքը Թեթևացնում է վիշտը և զարթնումի ու անվերջ ձգտման նոր Թափ է տալիս։

Արցունքը քանդում է հանգոյցները, փըշրում ժայռերը և խաղաղութիւն է սփռում՝ երջանկութեան անմահ ժպտի հետ միասին։

Գարուն է, ու առաջին անձրևը Թափվում է կամացուկ, զարթեցնում է մայր երկիրը ծաղիկների պսակով զուգվելու, երջանկութեան արևին ընդառաջելու։

Զարթնում է նաև սիրտս, արտասվում, արտասվում է և վշտի հանգոյցները քանդած, ուրախ ժպտում է, պատրաստվելով երջանկութեանը ընդառաջելու...

II

ԳԱՐՆԱՆ ԳԻՇԵՐ

Լուսինն է մեղմ ժպտում երկնից ու խաղաղութեան մէջ զեփիւռն է մեղմ գլնգում։

Զարտեզում, նորաբոյս, խոնաւ կանաչի վրա պառկած, վշտիս ծանրութիւնից հառաչում եմ։

Մէկը կարծես սեղմում է տառապած սիրտս ամուր, ամուր, ու նա անյոյս հառաչում է, իսկ կուրծքս կամաց-կամաց ուռչում է, ու վէրքերիս խոցերը քըքրում են կոկորդս, խեղդում, խեղդում։

Գարուն է, խաղաղութիւնն ու հանգիստն են տարածվել օդում. ծաղիկների, կանաչների անուշ բոյրերի հետ՝ մեղմիկ զեփիւռն է շնչում կամացուկ, երջանկութեան երգը երգելով, բայց սիրտս, օ՜, տառապած ու անյոյս սիրտս ընկած խոնաւ հողի վրա հառաչում է անարցունք. վիշտը քամեց արցունքիս վերջին կաթիլներն անգամ, և այժմ սպառված են նրանք։

Երբ առաջին մանուշակները գարնան գալուստն աւետեցին, սիրտս ժպտաց, վեբականգնեց Թոյլ, հազիւ նշմարվող յոյսը, որ գարնան անձրևները կողողին, կը տանեն իրանց հետ վիշտը, տանջանքը, նոր կեանք, նոր ոյժ ներշնչելով ինձ, որ ընդառաջեմ մանուկ արևին։

Բայց հանգաւ և յոյսի վերջին կայծը, ու ամեն ինչ Թաղվեց մռայլ խաւարում, կորցնելով բոլոր ուղիները։

Վշտիս ծանրութեան առաջ խոնարհվեց և գարունը, ծաղիկների անուշ բոյրերը չը կարողացան քանդել խոցերը, ու այժմ հառաչում եմ, հառաչում՝ մեղմ երերվող դաբաւոր կաղնիներին յենված...

Արշալոյս Տէր-Յովհաննեան

Գ Ո Ղ Ը

(Պատմուածք Ալբերտ Դելնի)

—

Այս դէպքը պատահել է վեց տարի սրանից առաջ։ Այդ ժամանակ մենք զանվում էինք բերդապահ զօրքի հետ Մ. փոքրիկ քաղաքում, որ գաւառի ամենայետ ընկած և անհետաքրքրական քաղաքն էր։ Ոչ մի բաւականութիւն և ոչ մի տեղ, որտեղ կարելի լինէր հոգեպէս մի քիչ հանգստանալ, զուարճանալ. ոչ Թատրոն կար և ոչ ցիրկ։ Կար միայն մի հասարակ կաֆէ-շանտան, որտեղ երևալը նոյնիսկ ամօթ էր։ Երեկոները դուրս գալու տեղ չը կար. տիրում էր մի անտանելի տաղտկութիւն։

Մի անգամ, աշնանը, ստնավաճառներից մէկի ժամանակ, ես գնացի ժողովարան։

Մարդ շատ կար. բոլորն էլ անծանօթ դէմքեր. հարուստ ագարակատէրեր էին, որոնք շատ քիչ էին լինում քաղաքում, մէկ էլ շրջակայքի կալուածատէրերը, որոնք այնքան էլ սիրով չէին Թողնում իրանց կալուածքները։

— Մեծ խաղ կը լինի այսօր,—ասաց ինձ ժողովարանի մշտական յաճախորդներից մէկը։

Ես մօտեցայ Թղթախաղի սեղանին և միացի աչքած։ Սեղանի վրա վայր դրած գումարը Թղթախաղի համար, բանկը պահում էր մի երիտասարդ, մօտ 22—23 տարեկան, բոլորովին դեռ պատանի, որին ես ճանաչում էի տեսքից։ Նա ինձ հետաքրքրեց, որովհետև նրա հայրը, որ օֆիցեր էր և հերոսաբար ընկել էր պատերազմում Մանջէնաի մօտ, ոչ մի հարստութիւն չէր Թողել իր որդու համար՝ բացի հերոսի փառաւոր անունից։ Նա շատ քիչ էր յաճախում ժողովարան և երբէք չէր խաղում. ահա թէ ինչու ես շատ զարմացայ, երբ տեսայ նրան նստած՝ Թղթախաղի սեղանի առաջ և մասնակցելիս մի շատ խոշոր խաղի։ Նրա առաջ դրված էր ոսկու և Թղթադրամների մի կոյտ։

Պատանին գունատ էր՝ ինչպէս քաթան։ Աչքերը վառվում էին անմտօրէն։

— Բանկը սկսվում է,—ասաց նա ինչպէս արձագանք։

Եւ հէնց այդ բացագանչութիւնը կարծես թէ դժբաղդութեան ազդանշանն էր։

Դժբաղդ Մերտենսը տասն անգամ մէկմէկու վրա տանուլ տուեց։ Մի քառորդ ժամում բանկը ցրիւ տուեց։

Մի ուրիշ խաղացող բռնեց նրա տեղը։ Խաղը շարունակվում էր և քանի գնում՝ աւելի տաքանում, դէպի իրան քաշելով բոլորին։ Ես էլ չը կարողացայ համբերել և սկսեցի խաղալ։ Սեղանի շուրջը տեղ չը կար, և ես խաղում էի կանգնած, ձեռքիս մէջ պահելով գլխարկս, որտեղ ածում էի տարած փողերս, որոնք ամեն րոպէ շատանում էին։

Խաղի ամենատաք ժամանակն էր, երբ չը գիտեմ ով ձայն տուեց ինձ.

— Բռնեցէք գողին, զօրապետ։

Ես մեքենայաբար բռնեցի մի ձեռք, Մերտենսի ձեռքը, որ իր մէջ պահած ունէր մի հազար-ֆրանկանոց Թղթադրամ, որը նա վերցրել էր իմ գլխարկից։

Խեղճի դէմքը ծամածռվել էր։ Ես նայեցի նրան և տեսայ մի այնպիսի սարսափ նրա լայնացած աչքերում, որ ինձ շատ ծանր Թւաց և սարսուռ զգացի։

— Պարոն Մերտենսը կատարեալ իրաւունք ունէր փողը վերցնելու,—ասացի ես բաւական հանգիստ կերպով,—և ես զարմանում եմ, որ կասկած են արտայայտում մի այդպիսի մարդու վերաբերմամբ։ Մենք խաղում ենք միասին ընկերովի։

Բացատրութիւնները կարճ եղան։ Գողութիւնը նկատող պարոնը խակոյն ներողութիւն խնդրեց Մերտենսից, որին շրջապատել և ցաւակցութիւն էին յայտնում։

Խաղը նորից սկսվեց, իսկ Մերտենսը չը կար այլևս։

. Անցաւ երեք օր և ես ոչ մի տեղեկութիւն չունէի նրա մասին։ Ոչ նա չէր շտապում ինձ հետ տեսակցել, դա շատ բնական էր։ Փրկելով նրան՝ ես միաժամանակ փրկեցի նրա հօր, քաջ զինւորի բարի անունը. բայց յամենայն դէպս ինձ տարօրինակ էր Թւում այն հանգամանքը, որ նա աւելորդ էր համարել մի որևէ կերպ արտայայտել ինձ իր երախտագիտութիւնը։

Մի անգամ երեկոյեան, երբ ես պատրաստվում էի հիւր գնալ, ինձ ծառայող զինւորը տեղեկացրեց, որ ինձ ուզում է տեսնել մի կին։ Ես ներս մտայ ընդունարան։ Իմ առաջ բարձրացաւ տեղից մի բարձրահասակ և գեղեցիկ կին, մօտաւորապէս 45 տարեկան, հպարտ և հանգիստ դէմքով, պարզ և արժանաւորութեամբ լի հայեացքով։

— Ես Մերտենսի մայրն եմ,—ասաց նա,—որդիս պատմել է ինձ բոլորը, և ես եկել եմ շնորհակալութիւնս յայտնելու ձեզ, որ փրկել էք խայտառակութիւնից մեր բարի անունը։

— Տիկին...,—շփոթված ասացի ես, նկատելով տիկնոջ աչքերում փայլող արտասուքները և նրա սաստիկ յուզված լինելը,—ջահելութիւն է... յափշտակվել, տարվել է խաղով... Ես կը տեսնվեմ նրա հետ...

— Ո՛չ, զօրապետ, դուք չէք տեսնի նրան,—ասաց տիկինը բացասական կերպով գլուխը շարժելով,—նա ծառայութեան է մտել նաւատորմում, և ես ձեզ մօտ եմ եկել նրան ճանապարհ դնելուց յետոյ։

**

Բոլորը լսում էին ինձ առանց ընդհատելու իմ պատմութիւնը։ Երբ ես վերջացրի, բոլորն էլ սպասողական դրութեան մէջ էին։

— Իսկ վերջը, զօրապետ,—հարցրեց վերջապէս լսողներից մէկը,—ինչ եղաւ Մերտենսը։

— Նա մեռաւ, պարոնայք։ Երեք տարի սրանից առաջ ես ստացայ մի նամակ Կելունգից, մի փոքրիկ խունացած նամակ, որ գրված էր գունը կորցրած Թանաքով։ Նամակը մի քանի տողից էր միայն բաղկացած. «Ես ծանր վիրաւորված եմ... Նաւատորմի հրամանատարը բերել է ինձ համար մի շքանշան... բայց ես մեռնում եմ... Ուղարկում եմ այդ խաչը ձեզ, ձեզ, որ փրկեցիք ինձ խայտառակութիւնից... Ես շատ բաղդաւոր կը լինեմ, եթէ դուք կրէք այդ շքանշանը»... Ահա թէ ինչու, պարոնայք, փոխանակ պատուաւոր լեգիոնի շքանշանը, որը ես ստացել եմ անձամբ, կրում եմ կրծքիս վրա Մերտենսի խաչը, որը ժողովարանում գողութիւն անելուց յետոյ մեռաւ ինչպէս հերոս Կելունգում։

Սամսոն Ցակոբեան

---

*) Տպագրելով մեր բեղմնաւոր աշխատակցի ներկայ յօդուածը—թէև համաձայն չը լինելով նրա արտայայտած այն մտքի հետ, թէ հայ ազգը կաթողիկոսից է սպասում դարման իր ցաւերին, դարդերին—մենք մեր կողմից էլ կը մաղթէինք, որ նրա օպտիմիստ յոյսերը իրականանան և նոր Կաթողիկոսը արդարացնէր այդ յոյսերը և ի չիք դարձնէր մեր պէսսիմիզմը։ Խմբ.

Շինարարական մասնաժողովի կազմակերպած նուիրատուութեանը արձագանք տուեց գլխաւորապէս գիւղի աղքատ մեծամասնութիւնը, ծով-ցաւերով ծանրաբեռնըւած գիւղացին առանց տրտունջի, մեծ ուրախութեամբ, միայնակ իր համեստ նուէրը դպրոցի կառուցման ֆոնդին՝ մէկը դրամով, միւսը քարով, երրորդը աւազով, չորրորդը սեփական աշխատանքով. և այդպիսով հնարաւոր եղաւ անմիջապէս սկսել դպրոցի հոյակապ շէնքի կառուցման նախնական աշխատանքները։

Մասնաժողովը, գիւղի և ամբողջ շրջանի կրթական ներկայ պահանջները աչքի առաջ ունենալով, մտադիր է շինել մի այնպիսի դպրոցական շէնք, որը համապատասխանի մանկավարժական վերջին ցուցմունքներին, տեղաւորի 700 աշակերտ-աշակերտուհի և ապագայում փոխվի միջնակարգ դպրոցի։

Իսկ մի այդպիսի թանգարժէք շէնք կառուցանել միմիայն հասարակութեան տուած կամաւոր նուէրներով, որը մի քանի հազարի հազիւ է հասնում, ուղղակի անկարելի է։

Շինարարական մարմինը ուղիղ-չուղի, աչքի առաջ ունենալով մանուկ սերունդի դաստիարակութեան նուիրական գործը և գաւառական դպրոցի անյետաձգելի կարիքները, պէտք է դիմի դրսի օգնութեան, ակամայ «մուրացկանութեան» և գոնէ 2—3 տարվայ ընթացքում կանգնեցնի գիւղում մի փառահեղ դպրոցական շինութիւն։

Իսկ իւրաքանչիւր գիտակից անհատ, որի համար չափազանց անդնահատելի և պաշտելի է ազգութեան անթափանց խաւարի մէջ դարերով խարխափող գիւղացիութեան տնտեսական-կուլտուրական կեանքի առաջադիմութիւնը, պէտք է իր սրտին շատ մօտ համարի այդ հասարակական-կրթական գործը և ամեն կերպ նպաստի Փամբակի 40,000 ժողովրդի կենտրոնական դպրոցի շուտափոյթ կառուցման հարցի դրական լուծմանը։ Մ. Ղազարեան

Մեծ-Ղարաքիլիսա

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դարնանային եղանակ

Զօրագիւղ, 24 մարտի

Եղանակները մեղանում գարնանային են։ Ծանքսերը դուրս են գալիս. զգացվում էր անձրևի պակասութիւն, բայց այսօր եկաւ բաւական անձրև. Ջերմութիւնը ցերեկները բարձրանում է մինչև 13° ռէօմիւրի, իսկ գիշերը 4°—6°-ի մէջ է լինում։

Արտուր

Համեստ նուէրներ

Ցարսկիէ-Կոլօդցի, 24 մարտի

Եղբայրներ Աբգար և Յովսէփ Լիանոզեանները ընծայեցին տեղիս հայոց եկեղեցուն «Ճաշոց» թանգարժէք գիրքը։ Նոյն եղբայրներն ընծայեցին տեղիս գրադ.-ընթերցարանին 75 կտոր գիրք մօտ 25 ր. արժողութեամբ։ Խաչատուր Բարսեղեանը և Ալէքսան Մկրտումեանը, որոնք առաջ նուիրել էին եկեղեցուն մի ջահ և պղնձէ ջրաման՝ օրհնված ջուր պահելու համար, այժմ դարձեալ նուիրեցին երկու մեծ շրջանակներ խաչելութեան պատկերների համար։ N. N.

Ձիւնը մեր գաւառում

Թարթառ ւսան (Ջիւանշ. գ.), 27 մարտի

Ամսիս լոյս 27-ի գիշերը սկսեց փչել հարաւի կողմից սաստիկ քամի սառը և շարունակվեց ամբողջ օրը. քամու հոսանքի հետ եկաւ ձիւն, որը ծածկեց սարի բոլոր գիւղօրայքը, ինչպէս օրինակ՝ Թալիշ, Մաղաւիս և Մարգակերտ, իրանց բոլոր շրջապատի գիւղօրայքով։ Թէ ինչ կը լինի ծաղկած ծառերի և բոյսերի դրութիւնը, կը գրեմ յետոյ. ձիւնը եկել է սկսած Գանձակից դէպի Ջիւանշիր. ձիւնը նոյնպէս Գանձակի գաւառում աւելի շատ է եկել, իսկ քանի գալիս է մեզ մօտ, աւելի քիչ է ձիւնի շերտը։ Լուսաւոր

Անմխիթար դրութիւնը Մեղրիում

Մեղրի, 27 մարտի

Կարմիր Ջատկին հետևեց սև գարուն... «Մշակի» էջերում գուշակած՝ «վտանգաւոր տարի է» տարաբաղդաբար իրականութիւն ստացաւ։ Կատարեալ գարուն էր մեզանում, ուշ ծաղկող ծառերն էլ ծաղկել էին. մեղուները միջակ պաշարով էին տուն դառնում դաշտերից։

Մանր ապրանքների ծինը վաղուց վերջացած և վերջանալու մօտ է սար գիւղերում։

Անասունները գոլխները պահում էին դրսում, չը նայած չորային եղանակին։

Բամբակի սերմերը սկսված է, չերամի սերմերը թուղթ ձուաններից դուրս են գալիս. կան և առաջին հասակի շերամի որդներ ունեցողներ։ Թթուրը վաղուց սկսել էր իր աւերումները։

Տեղ-տեղ գիւղերում երևացել է և դաբաղ հիւանդութիւնը անասունների մէջ։

Անասունների կերի պաշարը վերջացել է։ Խոտի գինը, որ խուրձը 20 կոպէկից իջել էր 10 կ., կրկին կը բարձրանայ 20—30 կոպ.։ Ամեն տեսակի մթերքի թանգութիւն է։ Սար գիւղերում գարնանացանը սկսված էր և տեղ-տեղ վերջանալուն մօտ էր։

Այսօր առաւօտեան վաղ գիշերվայ բաւական մաղվող անձրևը փոխվեց ձիւնի փաթիլների. մինչև կէսօր տեղացող ձիւնը սպիտակ ւսանով ծածկել էր ամեն բան։ Կտուրների ձիւնը իսկոյն հալվում էր։

Գարնան սկզբում գիւղացիների ակնկալած վառ յոյսերն ի չիք դարձան՝ ընութեան մի խաղով, և ամեն ոք փակված իր տան մէջ՝ տխուր սրտում խորհում է, թէ ինչ կը լինի այս տարվայ վերջը։

Եթէ ձիւնին հետևեց սառնամանիք, ծանր, անտանելի դրութիւն կը ստեղծվի։

Սպասենք անմխիթար ներկայի վախճանին, որը սակայն մխիթարական ոչինչ չէ խոստանում։ Եփրեմ Վարդանեան

Մխիթարական վիճակ

Շուշի, 20 մարտի

Ձմեռը կարծես թէ անցած է, թէև խակապէս Ղարաբաղին յատուկ խիստ ձմեռ իսպառ չը տեսանք։ Եղանակը բաւական տաքացնում է երկիրը, ծառերը արձակել են բողբոջներ, շուտով կը բացվեն, կը ծաղկեն ալոբենին և այլ ծառերը, թէև դաշտավայր տեղերում վաղուց ծաղկած են։ Մանիշակը փունջ-փունջ դարսած է սեղաններ վրա, խոտը կանաչել-բարձրացել է։ Այսուհետև անբան անասունների համար այլևս կերի ոչ մի երկիւղ չը կայ։

Մարդկանց երկիւղն էլ չքացած է։ Հացահատիկների գինը դգալի կերպով, փոխանակ բարձրանալու, իջած է։ Ծախողծախողի վրա է։ Երկինքն են ցնդվել ոսկի գիզելու երազները։ Հացահատիկներին թէշնամի միջատները հարկադրում են շահմաքանատէրերին բանալ պահարանների դըռները և վաճառի հանել ցորենը և գարին, ոպէսզի կուլ չը գնան նրանց արշաւանքին։ Ներկայումս տեղական շուկաներում ցորենը վաճառվում է ընտիրը 1 ր. 60 կ. պուդը, միջակը 1 ր. 40 կ., հասարակը 1 ր. 20 կ., գարին վաճառվում է 90 կ. պուդը։ Սպասվում է, որ այս գները էլի կիջնեն այս քանակից, որովհետև եղանակները քանի գնում՝ տաքանում են, իսկ մայիսի 20-ից սկսվում է դաշտավայրերի հունձը։ Ուրեմն Ղարաբաղում սպասելի թանգութիւնը չքացած է։

Աչնան վար ու ցանքը աննկարագրելի աջողութիւններ ունի։ Աչունքին լաւ անձրևներ եկան, մէկ-մէկ էլ առատ ձիւն, որ շուտով հալվեց և փափկացրեց երկիրը։ Չգած սերմերը աճեցին, ծլեցին և ցօղունները արձակեցին։ Այժմ դաշտերը կատարելապէս ծածկված են կանաչով։

Գարնան վար ու ցանքը սկսված է փետր. վերջերից։ Չգած գարնանացանը, գարին, հաճարը արձակել են շատ աջող ծիլեր։ Եկած անձրևները նպաստում են այս բոյսերին արագ ցօղուններ արձակելու։ Մարդիկ ներկայումս էլի շարունակ ցանում են. շուտով կը ցանեն և կորեկ, որը սիրում է աւելի ջերմ եղանակներ, ցրտի հետ գործ չունի։ Բանջարանոցներն էլ կենդանութիւն են ստացել, արդէն քաղաք են տանում վաճառելու նորաբոյս գինձը, քեարավուզը, կոտեմը և սոխը։ Պատկերը կատարեալ է, տեսարանը չքնաղ, աշխատանքը թունդ։ Մնում է սպասել թէ այս ամենին ինչպէս կը վերաբերվի անյաղթելի բնութիւնը։ Արդեօք մարդկանց աշխատանքը կը պարգևէ նրանց թէ կը խլի և կը թողնի ձեռնունայն։ Ամենքն էլ յուսով սպասում են իրանց քըրտինքի աշխատանքը, վարձը լիուլի ստանալու. *

ՑԱՆՔՍԵՐԻ ՍԵԶՈՆԸ

Նոր-Բայազէտ, 23 մարտի

Այս տարի դաշտային աշխատանքները՝ վարուցանքը՝ սկսվեցին մեզանում շատ վաղ ժամանակից, մի ամբողջ ամիս առաջ նախկին տարիների հաշուով։ Դա նրանից է, որ այս տարի հանդերը ազատ էին ձիւնի կոյտերից, և բոլոր արտերի մակերևոյթը, մանաւանդ տափարակներում, բաց էր նոյն իսկ ձմեռվայ ընթացքում։ Հողագործ դասը մարտի սկզբներից արդէն սկսեց ցանել իր հողաբաժինները, շտապելով, որպէսզի գարնան անձրևները վրա հասնեն և աճեցնեն իր բոյսը, քանի որ կարծիք կայ, որ շուտ ցանած տափերը թէ արագ և թէ լաւ են զարգանում և շուտով հասունանում։

Եւ իրաւ՝ նայած կլիմայի փոփոխութեանը մեզանում, յաճախ գարունը լինում է անձրևոտ և միւս դէպքերում՝ ընդհակառակն՝ չորային։ Առաջին դէպքում երբ ցանքսերը աւարտված են լինում, անձրևների ազդեցութեան տակ աճեցողութիւնը կանոնաւորվում է և բուսականութիւնը զարգանում։ Իսկ երբ անձրևների շրջանը սկսում է դեռ ցանքսից առաջ և ապա ցանքերից յետոյ անմիջապէս տախտակալի չորութիւն է լինում, այն ժամանակ գետնի մակերևոյթը կարծրանում է, ծիլարձակումը դանդաղում։

Մի խօսքով՝ մեզանում ընդհանուր կարծիք է տիրում, թէ ով շուտ ցանեց, նա հաց կը ստանայ, իսկ ով դանդաղեց կամ ուշացաւ սերմանել, նրա ցանքը կը փչանայ՝ անձրևի երես չը տեսնելով ամրանը։ Թէպէտ դա մասամբ ճիշդ է այն տարիների նկատմամբ, երբ ամառը չորային է անցնում, բայց ընդհանրապէս չի կարելի այդպէս դատել, քանի որ մեզանում յաճախ գարունը՝ ցանելիս եղանակը երաշտութեամբ է անցնում, իսկ ընդհակառակն ցանքերը վերջանալուց յետոյ սկսում են տեղալ անձրևները, բուսականութիւնն իր կանոնաւոր ընթացքն է ունենում և հետզհետէ զարգացողութեան նշաններ ցոյց տալիս, բայց գարնան անձրևների հետ միասին կրկնւոր են նաև ամառվայ սեզօնի անձրևները, մանաւանդ յունիս ամսին, երբ նրա կաթիլները մարգարիտ տեղ են անցնելու հողագործի մօտ...

Հակառակ դէպքում՝ ցանքերը կարող են փչանալ, երբ ամառը երկար ժամանակ երաշտութիւն լինի։ Ուրեմն մեր ժողովրդի կարծիքները՝ նախապէս ցանքերի արդիւնքը որոշելու նկատմամբ՝ առ այժմ գրօշի տեղ չեն կարող անցնել, երբ դեռ նոր ենք ցանում, և երբ մանաւանդ բնութիւնը կարող է խղճալ և առատ անձրև տալ, թէ գարնանը և թէ ամրանը, արդարացրած լինելով չքաւոր բնտանիքների յոյսն ու հաւատը, որ ամբողջապէս դրված է հողագործական արդիւնաբերութեան վրա...

Ցիշելու եմ հօգը, որ այս տարի, ինչպէս փաստերը ցոյց են տալիս, մեր ժողովրդի մէջ սպասվում է մեծ քանակութեամբ. սերմանելու կարիք և շատերը ձգտում ունեն որքան կարելի է շատ հողաբաժինները ցանել՝ ինչ գնով էլ որ լինի, քանի որ շատ բնտանիքներ սերմացու չունեն իրանց արտերը ցանելու համար, իսկ այդ դէպքում մասամբ օգնութիւն է հասցնում այդպիսի բնտանիքներին մանր կրեդիտային ընկերութիւնը՝ էժան տոկոսով փող բաց թողնելով նրանց։ Գ. Սիմոնեան

ՆՈՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Շնորհակալութեամբ ստացանք «Յուշարձան» ժողովածուն, որ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը հրատարակել է ի յիշատակ իր 100-ամեայ գոյութեան և «Հանդէս Ամսօրեայի» 25-ամեակի։ Սա մի մեծադիր («Հանդէս Ամսօրեակի» դիրքով) շքեղ և ընդարձակ հրատարակութիւն է (ԺԴ+435 երես), որի առաջին մասը, եր. 1—64, կազմում է «Ակնարկ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան 100-ամեայ գործունէութեան վրա», իսկ յաջորդ մասը կազմում է «Գրական ժողովածու»՝ 40 զուտ բանասիրական յօդուածներ, որոնց մէջ ընդարձակութեամբ աչքի են ընկնում հ. Գալէմքեարեանի «Ագաթանգեղոսի կրկնագիր բնագիրը», հ. Մենէվիշեանի «Արդի հայերէնի անցեալը, ներկան և ապագան», Նորայր Բիւզանդացու «Քննութիւն Մալխասեան հրատարակութեանց Ագաթանգեղոսի և Ղ. Փարպեցւոյ» և այլն։ Գիրքը զարդարված է Միաբանութեան շատ անդամների և գրական ժողովածուին մասնակցող բանաւէրների լուսանկարներով։ Այս հոյակապ գործի մասին ուրիշ անգամ մանրամասն կը գրենք։

✦ Լոյս տեսաւ մանկական «Աղբիւր» հանդէսի մարտ ամսի №-ը ճոխ բովանդակութեամբ։ Այս համարի մէջ գետեղված է, ի շարս այլ նկարների, նաև հանգուցեալ Գ. Սունդուկեանի մեծադիր պատկերը։ «Աղբիւրի» ներկայ համարի հետ լոյս է տեսել նաև Ալ. Աբէլեանի «Գաճաճ» կոչված 1 գործ. զաւեշտը, որը գրված է մանկահասակների համար ներկայացնելու։ Զաւեշտի գինը 10 կոպէկ է։

✦ Այսօր, կիրակի, ապրիլի 1-ին, Վրաց ազնուականութեան թատրոնում, վրաց դրամատիկական ընկերութեան նախաձեռնութեամբ խաղացվելու է Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ» կատակերգութիւնը և «Էլի մէկ զոհ» պիէսի երրորդ գործողութիւնը։ Ներկայացմանը մասնակցելու են վրաց բեմի յայտնի ոյժերը, այն է Վասօ Աբաշիձէ, Կ. Ղիփիանի, Կ. Մեսխի, Վ. Գամղրելիձէ և այլք։ Ներկայացման զուտ արդիւնքը յատկացվելու է Պէպօյին արձան կանգնեցնելու ֆօնդին։

✦ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան Բագուի ճիւղը, ապրիլի 6-ին, կազմակերպում է մի ներկայացում ի յիշատակ Գ. Սունդուկեանի։ Խաղացվելու է «Պէպօ» կատակերգութիւնը։ Իբրև բէժենֆիս այդ ներկայացման համար Թիֆլիսից հրաւիրված է երիտասարդ դերասան Ն. Գվարաձէն։

✦ Ռուսաստանում ապրող հայ-կաթոլիկների հոգևոր կառավարիչ հ. Սարգիս վարդապետ Տէր-Աբրահամեանը, որ վերջերս Պետերբուրգից պաշտօնական գործերով Հռոմ էր գնացել, ներկայիս վերադարձել է կրկին Պետերբուրգ, որտեղից մօտ օրերս Թիֆլիս կը ժամանէ։ Նրա բացակայութեան ժամանակ Ռուսաստանի հայ-կաթոլիկների հոգևոր վարչութեան գործերի ղեկավարութիւնը յանձնված է հոգևոր վարչութեան անդամ հ. Դիոնեսիոս վարդապետ Կալատոզեանին, որպիսի գործերը վարելիս՝ վերջինս, հարկ եղած դէպքում, հեռագրով յայտնում է Սարգիս վարդապետին և նրա կարծիքն ու կամքը խնդրում։

✦ Ռուս. Միութ. կենտր. վարչութիւնը իր հերթական վերջին նիստում որոշեց մահարձան կանգնեցնել Միութեան անդամ Ղազարոս Աղայեանի գերեզմանի վրա, որի համար և դիմել պաշտօնաւոր իշխանութեանը և թոյլտւութիւն ստանալ հասարակական հանգանակութիւն բանալու։

✦ Մենք հաղորդել էինք, որ Պետական Դումայի անդամ Պ. Միլիւկովին թոյլատրված է Բագւում երկու դասախօսութիւն կարդալ, մինչդեռ «Кавказъ» լրագրի սախուով նոյն Միլիւկովին չէ թոյլատրված իր դասախօսութիւնները կրկնել Թիֆլիսում։

✦ Մարտի 29-ին Քութայիսից Թիֆլիս ժամանեցին Պետական Դումայի անդամներ Կ. Չխէիձէն և Ե. Գէգէչկօրին։ Վերջինս մտադիր է Թիֆլիսում մի դասախօսութիւն կարդալ ռուսերէն լեզուով պարլամենտական հարցաղեկումներ խնդրի շուրջը, որպիսի դասախօսութիւնը նա կարդաց վերջերս Պետերբուրգում մեծ աջողութեամբ։

✦ Օսմանեան կայսրութեան Կովկասի ընդհանուր հիւպատոսի բացակայութեան ժամանակ հիւպատոսարանի գործերը կը վարէ քարտուղար Ֆէյիզ-բէյը։

✦ Էջմիածնից Թիֆլիս են եկել ճեմարանի լսարանական սաներից 30 հոգի, որոնք իջևանել են Ներսիսեան դպրոցում։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը հաստատել է հացի հետևեալ սակագինը. փուռի հացի առաջին տեսակի փութը $4^{1}/_{2}$ կ., երկրորդը՝ 4 կ., երրորդը՝ $3^{1}/_{2}$ կ.։ Հաճարի հացի փութը $2^{1}/_{2}$ կ.։ Թոնրի հացի առաջին տեսակը՝ $4^{1}/_{2}$ կ., երկրորդը՝ 4 կ. և երրորդը՝ $3^{1}/_{2}$ կ.։ Լաւաշի փութը առաջին տեսակը 5 կ., իսկ երկրորդը՝ $4^{1}/_{2}$ կ.։

✦ Հողաշինութեան բաժանմունքի կառավարիչ իշխ. Մասալսկին մարտի 30-ին Պետերբուրգ մեկնեց։

✦ Ժողովրդական առողջապահութեան մասնախումբը Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան հետ քննելով հոգեբուժական հիւանդանոցի շէնք կառուցանելու նախագիծը՝ որոշեց այդ շէնքը կանգնեցնել Նաւթլուղում, հին սպանդանոցի տեղում։ Շէնքի կառուցումը կը սկսվի երկու տարուց յետոյ։ Հիւանդանոցը ունենալու է 200 մահճակալ և անբուժելի հոգեկան հիւանդների համար ապաստանարան։

✦ Կովկասեան էսպերանտիստների վարչութիւնը որոշել է տօնել «էսպերանտօ» լեզուով առաջին գիրքը տպագրելու օրից 25 տարին լրանալու յօբելեանը մայիսի 20-ին, երբ և Ժողովրդական Տանը այդ լեզուով մի ներկայացումն է տրվելու։ Որոշված է նմանապէս Բժշկական Ընկերութեան շինութեան մէջ կազմակերպել մի ցուցահանդէս «էսպերանտօ» լեզուով տպագրված գրքերի և լրագիրների։

✦ Թիֆլիսի բորսային կոմիտէտը իր վերջին նիստում որոշել է ի յաւերժացումն 1812 թ. հայրենական պատերազմի այս նիւթի մասին դասախօսութիւններ կարդալ, ապա մի քանի հազար գրքոյկներ ձրիաբար բաժանելու համար, իսկ տօնի օրը, օգոստոսի 26-ին, Թիֆլիսի չքաւոր ազգաբնակութիւնից 100 հոգու ձրի ճաշ տալ։

✦ Մարտի 30-ին, ցերեկվայ 10 ժամին, Թիֆլիսաբնակ Սիմէօն Մարկինը իրան կենազուրկ անելու նպատակով ընդունեց նաշատըրի ոգի իր բնակարանում։

✦ Մարտի 30-ին, Ուգօլնի փողոցի վրա գտնվեց մի ընկեցիկ աղջիկ, որը ուղարկվեց Օլգինեան ապաստանարան։

✦ Այսօր, Ժողովրդական Տան թատրոնում, հայկական սկզբնայի հերթական ներկայացմանը խաղում են «Երկու որբ» պիէսը։

✦ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը կը գումարվի մայիս ամսին։ Ընկերութեան վարչութիւնը ներկայիս կազմում է 1911 թ. հաշիւը։

✦ Բագուի նախկին քաղաքագլուխ Ռաևսկին մեկնել է Կուրսկ քաղաքը, թողնելով իր բնտանիքը Բագւում։

✦ Գանձակից գրում են մեզ հետևեալը. «Տեղիս փոխանորդ Լեոն վարդապետը Մոսկվայից ստացել է հեռագիր, որով յայտնվում է գիւղատնտեսական ժամհարեան դպրոցի Գանձակում բացվելու դրական որոշումը։ Ժամհարեանները համաձայնվել են վճարել «Արափլուի» հողամասի իւրաքանչիւր դեսատինին 100 ր.։ Այժմ մնում է ծխական ժողովների արձանագրութիւնները ուղարկել սինոդ և սպասել հարցի լուծմանը»։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

✦ Բարօդինեան պատերազմի պանօրաման.—Այս օրերս Պետերբուրգից Մոսկվա է գնում Նիկօլայեվեան ակադեմիայի պրոֆ. Բ. Մ. Կոլիւբակինը՝ բարօդինեան պատերազմի հոյակապ պանօրաման դիտելու։ Գործը յանձնված է յայտնի նկարիչ պրոֆ. Ռուբօյին՝ աշխատակցութեամբ յայտնի նկարիչների, պէյզաժիստների ու բատալիստների։ Հանուր պէյզաժը նկարում է Ցէյնօ-Դիմիէրը, առանձին վայրերը, տներն ու առարկաները՝ Ֆօզլը, պէյզաժի այլ և այլ մանրամասները՝ Միւլլերը և Բաստալը, տեսարանները՝ Բէկերը։ Գեներալ Կոլիւբակինը որոշել է, թէ պատերազմի որ մոմենտը պէտք է երևայ նկարի վրա։ Բարձրագոյն հաւանութեամբ Կոլիւբակինը ընտրել է ցերեկվայ 12-ից մինչև 1 ժամը՝ 1912 թ. օգոստոսի 26-ին։ Պանօրամայի պատ, աստելը կատարվելու է 120,000 րուբլով, որ ստանալու է Ռուբօն։

✦ Պրէմիա՝ 12-րդ թւականի յօբելեանի համար.—Մոսկվայի Կայսերական թատրոնները պրէմիաներ էին որոշել լաւագոյն գրողների համար, խոստանալով վարձատրել 2000 րուբլով։ Ներկայացվեցին 50 պիէս. դրանցից ընդունվեցին միայն երկուսը, որոնց յօրինողները մոսկվացի են։ Մէկը գրել է Բախմետիևը՝ «Տասներկուերորդ տարին» խորագրով, միւսը՝ Ս. Ս. Մամօնտովը՝ «Ցոյս» խորագրով։ 2000 ր. բ ժանվեց եր ու գրողների միջև։

✦ Մանկաբարձուհի Կրիմօվայի գործը.—Մարտի 16-ին Պետերբուրգի շրջանային դատարանը քննեց Կրիմօվայի գործը՝ ամուսին Բուրինովիչի հետ, որ մեղադրվում էր իբրև մասնակցող ոչ-անբնական վիժման գործում, որից մեռաւ Ռուբինովիչի գայթակղեցրած ջահել աղջիկը։ Ռուբինովիչի յանցանքը այն էր, որ 20 րուբլի էր տուել յղի օրիորդին՝ վիժման համար։

Օպերացիան արել էր դօկտոր Մալչանովը, որ հրաւիրված էր դատական քննիչի մօտ իբրև վկայ, և հետևեալ օրը, հարց ու փորձից յետոյ, անձնասպանութիւն արեց, թողնելով մի նամակ, որի մէջ յայտնում է, թէ մեռնում է, չը կարողանալով տանել այն խայտառակութիւնը, որ սպասում է իրան։ Մալչանովը աւելացնում է, թէ նա այդ արել է, միայն օգնելու համար թշուառ օրիորդին, և օրհնելով իր սիրած որդուն, ասում է նրան, թէ իր հայրը մեռաւ՝ մարդկանց բարիք անելուն համար։

✦ Ուսանողական կարիք.—Ուսանողներից մէկը համալսարանի դասախօսութեանը գնաց կրկնակօշիկներով։ Պրոֆեսորը նկատողութիւն արեց նրան՝ «կեղտոտ կրկնակօշիկներով չի՛ կարելի մտնել լսարանը»։ Ցուզված ուսանողը սկսեց արդարանալ։ Բանից երևաց, որ նա չէր կարող հանել կրկնակօշիկները, քանի որ նրանք վաղուց բռնում են կօշիկների տեղը։ Պրոֆեսորը ստուգելով ուսանողի ասածը՝ տեղեկացաւ որ նա առաջադէմ երիտասարդ է, այնպէս որ «ոտքերի բոբիկութիւնը» չէր խանգարում նրան գիտութիւն ձեռք բերելուն։

Մի ուրիշ ուսանողի մօտ, որ նիւթական օգնութիւն էր խնդրել, գնացին յանձնաժողովի անդամները՝ ստուգելու նրա կարիքների չափը։ Բանից երևաց, որ ուսանողը մի մութ նկուղում վարձել էր մի «մահճակալ»։ Յանձնաժողովի հարցին թէ՝ նա ինչով է կառավարվում, պատասխանեց՝ «դրացիներիս կօշիկներն եմ կարկատում»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ. ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Վաղը, երկուշաբթի, ապրիլի 2-ին, վրաց ազնուականների թատրոնում, հայ դերասանների ընկերակցութիւնը մասնակցութեամբ սիրողների կը ներկայացնէ Արշակ Հախվերդեանի՝ նորերս թոյլատրված «Մեբուժան» անունով պատմական պիէսը։

Այս նոր պատմական ողբերգութիւնը դրվում է հեղինակի անմիջական հսկողութեամբ և դերասան Ամօ-Խարազեանի բէժիսեօրութեամբ։ Պիէսան շքեղ և գեղարուեստօրէն դնելու համար կատարված են մեծ ծախսեր։

Պիէսայի երկրորդ գործողութեան միջոցին տեղի են ունենալու Շապուհ արքայի կանանց արևելեան պարերը և երգերը ասիական գործիքների նւագակցութեամբ։ Բացի դրանից բոլոր գործողութիւնների մէջ երգվելու են խմբական երգեր, որի համար վարձված է երկսեռ երգեցիկ խումբ բաղկացած 40 հոգուց։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Բագու, 27 մարտի

Երէկ երեկոյեան եղբ. Նիկիտինների թատրոնում դերասան Ստեփանեանը, մասնակցութեամբ դերասանուհի տ. Մելիքեանի և «Եռանդ» սիրողների խմբի, խաղաց երկրորդ անգամ Բագուի բեմի վրա «Դաւիթ-բէգ» նոր պատմական դրաման, որ փոխադրել է Րաֆֆիի յայտնի համանուն վէպից Խ. Յովսէփեանը։

Խօսել այդ դրամայի մասին կամ թէ քննադատել նրան՝ հազիւ թէ հարկաւորութիւն զգացվի, որովհետև նա մեր սովորական պատմական պիէսների շարքին է պատկանում, սովորական տուրնիրներով, կռիւներով, կոցէներով, օտարներ սպանելով, դաւաճաններով և ազգային հերոսներով լիքը։

Հարկաւոր էր միայն տեսնել այդ ներկայացման աֆիշաները, որպէսզի հասկացվէր, թէ ինչով են ցանկանում ժողովուրդ գրաւել թատրոն. էլ սաղանդար, բանակ, էլ Տաթևի կանանց պատգամաւորութիւն, էլ կենդանի մարդկանց խարոյկ, էլ Դաւիթ-բէկն իր սպիտակ ձիու վրա նստած Ֆաթալի-խանի ամրոցը մտնել... չէր մնացել, որ չը տպաւորէին աֆիշաների վրա։ Եւ նրանք չէին սխալվել։ Թատրոնը լիքն էր հասարակութեամբ։

Խաղացին պիէսան այնպէս, ինչպէս առհասարակ խաղում են այդպիսի պիէսաները։

Դաւիթ-բէկի դերում դերասան Ստեփանեանը սաղ էր։ Տիկին Մելիքեան Սիւրիի դերը իր տեղը չէր, կարծես թէ տիկինը ակամայից էր վերցրել։ Բայանդուր իշխանի դերում Ղահրամանեան գուցէ և լաւ լինէր, բայց նա քէֆով էր և հազիւ էր կարողանում ոտքի վրա կանգնել. թւում էր, որ ահա նա պէտք է վայր ընկնի բեմի վրա։ Լաւ էր Զաքար իշխանի դերում Աւալեան, իսկ Մելիք-Ֆրանգիւլի դերում շատ թոյլ էր։ Վատ չէին Տաթևի վանահօր դերում Եղիազարեան, Աղասու դերում Սլլահվերդեան, կին-պատգամաւորի դերում Հայկանոյշ, Թամարայի դերում Բէկ-Նազարեան, Սաքուլի դերում Ղարագեօզեան։ Մնացածները միանգամայն թոյլ էին և նպաստում էին պիէսի տապալմանը։

Պիէսն իրանց ուսերի վրա էին տանում պ. պ. Յովսէփեան (Աւնէզ) և Թումանեան (Մելիք-Դաւիթ)։ Լաւ էր մանաւանդ առաջին և վերջին գործողութիւններում Յովսէփեանը։

Թուլամանը հրաշալի էր առաջին գործողութեան մէջ. [illegible]

ԳԻՏԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Ինֆլուէնցի [illegible] —Ամերիկայից հեռագրում են մարտի 13-ին. [illegible]

✦ Բուժ.—Լոնդոնից հեռագրում են. «Պրոֆ. Բլեկլին աչողվեց՝ պատրոյգային գաղից ստանալ ռադի։ Փորձերը տուել են փայլուն հետեւանքներ։ Ցոյս կայ, որ Բլեկի յայտնագործումը յեղափոխութիւն մտցնի բժշկականութեան ու արդիւնաբերութեան մէջ»։

✦ Շոգեկառք քաղաքի չափ.—Շուտով վերջանալու է ամերիկական մի նոր շոգեմեքենայի շէնքը՝ «Եւրոպա» անունով, որ իր մեծութեամբ ներկայացնում է ամբողջ մի քաղաք։ Նա ունի 11 յարկ. կշռում է 33.800,000 կիլոգրամ (կիլոգրամը հաւասար է $2^1/_2$ ֆունտի), տեղաւորում է իր մէջ 4,250 ուղեւոր ու 750 ծառայող։ Նրա մէջ կան այգիներ, թատրոնների համար՝ առանձին շէնքեր, այլ և ռեստօրաններ, խանութներ, մի խօսքով՝ շոգեկառքը, բառիս բուն նշանակութեամբ, լողացող քաղաք է։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Պարիզում վախճանվեց Հերցէնի փեսայ յայտնի պատմաբան Գաբրիէլ Մոնօն։

✦ Մոսկվայում ժողովրդական բանկի հիմնադիր ժողովում առանձին աջողութիւն ունեցան Տոտոմեանի, Մանուիլովի և Գիրնէրի ճառերը։ Բանկի բաժանմունք բացվելու է և Թիֆլիսում։

✦ Հաշի Զ. Թաղիեվին պաշտպանող Ջամբուլովսկին «Земщина»-ի մէջ սկսել է յօդուածներ տպել «Բեբութով-Թաղիէվ» գործի մասին։ Իր յօդուածներում Ջամբուլովսկին ջանում է ապացուցանել, թէ նախնական քննութիւնը կատարվել է թերի և իբր Թաղիէվը անպարտ է։

✦ Կոկովցէվի կարգադրութեամբ խուզարկվեցին Պետերբուրգում Լէվինի բանկային գրասենեակները, որտեղից վերցվեցին խաղարկութեան տոմսերի վաճառմանը վերաբերեալ փաստաթղթերը։

✦ Մինիստրների խորհրդի նախագահը կարգադրեց թոյլ չը տալ Գր. Րասպուտինին մեկնել իր մշտական բնակավայրից՝ Տօբօլի նահանգի Պօկրօվսկի գիւղից։

✦ «Бирж. Вѣд.»-ն հաղորդում է, որ Պետերբուրգի կոմենդանտական վարչութեան ադիւտանտ բարոն Իկսկուլ ֆօն-Գիլդէբրանդի արտասահմանից վերադառնալու ժամանակ, Վիլնայի մօտերը յափշտակել են պայուսակներից մինը շատ կարևոր վաւերագրերով։

✦ Անգլիական սուֆրաժիստուհիները որոշեցին վրէժխնդիր լինել, որ կանանց իրաւունքի օրինագիծը չընդունվեց։ Նրանք կոչ են հրատարակել, ուրով յորդորում են անգլիացի կանանց այսուհետև բօյկօտի ենթարկել անգլիական վաճառականներին, անգլիական բանկերը և, որ գլխաւորն է, չը գնել կանացի գլխարկներ։

✦ «Р. Сл.»-ին հաղորդում են Աթէնքից, որ Կորֆուի մօտերը երևացել են աւստրիական 22 ռազմանաւ։ Ասում են, որ Աւստրիան կամենում է հետևել իտալացիների գործողութիւններին և պատրաստ է պահում իրան՝ Եգէյեան ծովում պատերազմական գործողութիւններ սկսվելու դէպքում։

✦ Սալօնիկից հեռագրում են թիւրքբօլգարական մի ընդհարման մասին, որի ժամանակ սպանվել են մի քանի զինուոր։

✦ Օդեսսայում էկս-շահին մօտիկ

մարդկանցից մինը յայտնել է «Р. Сл.»-ի թղթակցին, որ Մանճէկ-Սլին [illegible]

✦ Պարսից պետական [illegible]

✦ Պկլինում [illegible]

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

30 մարտի

ԿԻԵՎ։ Արքեպիսկոպոս Անտոնին [illegible]

ՄՈՍԿՎԱ. [illegible] են հոկտեմբերեաններից ոչ ձախակողմ ուսմները, արեմտեան նահանգներում ընտրըվելու են բացառապէս ռուսներ, որոնք դաւանում են նացիոնալիստների Պետերբուրգեան համագումարի ծրագիրը։ Ժողովը Կայսրին ուղարկեց ամենահպատակ հեռագիր. երգվեց ազգային օրհներգը։

ԿԻԵՎ։ Վօլինի ընտրողների համագումարը Անտոնիյ արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ գտաւ, որ ընտրողները միանալու են ուղղափառութեան, ինքնակալութեան ռուսական պատմական սկզբունքներով. կարելի է բլօկ կազմել նացիոնալիստներից ոչ ձախակողմ կուսակցութիւնների հետ. ընտրութիւններին անհնարին է պաշտպանել հոկտեմբերեաններին. անկարելի է բլօկ կազմել հրէաների և լեհերի հետ։ Որոշվեց միջնորդել ներքին գործերի մինիստրի առաջ՝ գտնելու հրէաներին և այլ օտարազգիներին առանձին կուրիաների և միջոցներ ձեռք առնել տարածելու. բարեմիտ հրատարակութիւններ, որպէսզի խափանվի ձախակողմեան կազմակերպութիւնների թռուցիկների խորտակիչ աշխատանքը։

ՐԻԳԱ։ Ծովի վրա ուժեղ փոթորիկ է։

ԽԱՐԲԻՆ։ 30 խունխուզ ներս խուժեցին վագօնը, կողոպտեցին չին ճանապարհորդների, թաւն երկաթուղու գնացքի ժամանակ և անյայտացան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնապէս յայտարարվում է, որ ապրիլի 1-ից դադարում է այն ժամանակաւոր կանոնների ոյժը, որոնք վերաբերում են արտասահմանից մի քանի գիւղատնտեսական գործիքներ և նրանց մասերը արտօնեալ կերպով բերելուն։

Մինիստրների Խորհուրդը լրացուցիչ կերպով Դօնեան շրջանին բաց թողեց մատակարարական փոխատուութիւն 1.155,000 ր.։

Քաղաքապետը 500 ր. տուգանքի ենթարկեց «Дзенникъ Петербургски» լրագրի խմբագրին։

ԿԻԵՎ։ Վաճառական. ժողովարանում պաշտօնական անձանց, հոգեւորականութեան, աջակողմեան կազմակերպութիւնների ու բազմաթիւ հասարակութեան ներկայացուցիչների ներկայութեամբ կայացաւ Դումայի անդամ Մարկով II-ի դասախօսութիւնը «Ազատութիւն, հաւասարութիւն և եղբայրութիւն» թեմայով։ Հռետորը կոչ արեց միանալ «ինքնակալութիւն և ուղղափառութիւն» լօզունգի տակ՝ Դումայի համար բացառապէս ռուսական հոգով անձանց ընտրելու։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ամենուրեք Գերմանիայում ձիւնախառն մրրիկներ ու սառնամանիքներ են։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ

Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(կ. չ.) 416. 100—92

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ

Ընդունելութիւնը ամեն օր) 10—11 ժ. առ. (երեխաների) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—94

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։
Ընդունե- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սոլոլակ, Բէբուտովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.
(ե. հ.կ.) 888. 100—82

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԳԻՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ“
Լոյս են տեսել
1) Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄՇԱԿԵԼ ԲԱՄԲԱԿԸ
Յովհ. Պետրոսեան, նկարներով
Գինն է 15 կոպէկ
2) ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐ-ԿԱՐՏՕՖԻԼ
Բալանց-Մարգար, նկարներով
Գինն է 10 կոպէկ
Դիմել՝ Թիֆլիս, գրավաճառներին և „Գիւղատնտես“ խմբագրատ.
Գանձակ՝ Ս. Ժամհարեանի գրավաճառանոց.
(կ.ե.) 198. 5—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

ԱԲԷԼԵԱՆ. «Նշանվածներ», պիէս 3 գործող.	ր. 60 կ.
ՊՇԻԲԸՇԵՎՍԿԻ. «Ձիւն», դրամա 4 գործող.	— 40 »
ՓԱՓԱԶԵԱՆ «Ժայռ», դրամա 4 գ.	1 » —
ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ. «Պէպօ», կատակ 4 գործ.	— 50 »
ՄԵՍԱՆԻՑԿԻ. «Ես միայն», վոդ. 1 գործող.	— 10 »
ԽՍԱՅԵԱՆ ԱՐՏ. «Կնիկարմատի շալվարը կամ մօդնի իւբկէն», վոդ. 1 գործ.	— 20 »
ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ. «Համմալի մասլահաթները», թերթօններ	— 30 »
ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս. «Վէրք Հայաստանի գրքի գոհարներից»	— 10 »
» «Սիրտ գրքից՝ ծնողների նամակները որդուն»	— 15 »
» «Աստծու դատաստանը»	— 5 »
» «Սրտաշահ բաներ»	— 20 »
Տ. ք. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ. «Մանուկ աշխարհում»	— 40 »
ԹՈՐՈՍԵԱՆ. «Քաջազնուններիը» վէպ ժամանակակից	— 50 »

Միեւնոյն գրատանը վաճառվում են հին և նոր դասագրքեր տեղական բոլոր լեզուներով։ Պատուէրները կատարվում են արագ։ Դպրոցներին և գրադարաններին տրվում է սովորական զեղչ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Центральная Книжная Торговля, С. П. Теръ-Исраеліанцъ.
210. 1—1

ՄԵԿՆԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Պեսկօվսկայա փողոցի վրա, № 3, Ալէլօվի տանը, Առևտրական Դպրոցի դիմաց,
ՄԻ ԹԷՅԱՏՈՒՆ
Հարցնել նոյն տեղը Նիկողայոս Վարդանովին։
(կ.) 201. 2—2

✦ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ✦
Աստրախանի «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ» թերթի համար
ՄԻ ՀՄՈՒՏ ԳՐԱՇԱՐ
ամսական 50 րուբլի ռոճիկով։
Դիմել՝ Астрахань, ред. „Меръ Кянкъ“, А. Апресяну, կամ թէ դիմել «Մշակի» գրասենեակը։ (կ.) 208. 2—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԿՆԻԿԱՐՄԱՏԻ ՇԱԼՎԱՐԸ
ԿԱՄ ՄՕԴՆԻ ԻՒԲԿԷՆ վօդէվիլ,
հեղինակութիւն Ա. ԽՍԱՅԵԱՆԻ, գինը 20 կոպ.։ Ծախվում է Թիֆլիսում «Գուտտենբերգ», «Կենտրօնական», «Գիր», «Կովկասեան» և «Նոր-Կեանք» գրախանութներում և հեղինակի մօտ՝ Թիֆլիս, Семеновская ул. № 9. Ինձ դիմողները ուղարկեն նաև 15 կոպ. մարկա ճանապարհի և այլ ծախսերի համար։ Գումարով գնողներին հեղինակն անում է 30—50 հատին 25% զեղչ, 50—100 հատին 35% զեղչ, 100-ից բարձր 45%։ Ուղարկվում է նալօժով (անպայման ուղարկել կանխավճար)։ Ծախվում է նաև «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան», նկարներով ու ռէցէպտներով, գինը 50 կոպ.։
(չ. կ.) 181. 10—3

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի

Նոր լոյս տեսած գրքոյկները.
«Վէրք Հայաստանի» գրքի գոհարներից, գինը 10 կոպ.։
«Սիրտ» գրքից «Ծնողների նամակները որդուն», 15 կոպ., հեղինակի պատկերով։ Ը
Դիմել Թիֆլիսի գրախանութներին, ու վաճառվում են նրա միւս գրքերը.—«Մովինար», 25 կ., «Շէն թագաւոր», 25 կ., «Երկու աղբերացեղ, 30 կ., «Աստուած աղքատի կերպում», 20 կ., «Հէքիաթներ», 30 կ., «Երկու զրոյց», 30 կ., «Անմեռ աշխարհ», 8 կ., «Գալօ ափօ», 12 կ., «Ազգային առակներ», 30 կ., «Սրտաշահ բաներ», 20 կ., «Մերերի զրոյցներ», 20 կ., «Աստծու դատաստան», 5 կ., «Աստուած չը ճանաչող», 10 կ., «Ժամանակը ոսկի», 40 կ., «Քաջ Աղասի», 25 կ., «Սասունցի Ցօվեան», 30 կ., «Խուլ Խաչիկ», 25 կ., «Ժողոված երկերի», 50 կ., «Վարդան ու Ղեւոնդ», 30 կ., «Սիրտ» գրքից ինն պատմութիւն, 40 կ.։
Հեղինակի հասցէն՝ Միքայէլեան փ. № 82.
(կ .հ.) 177. 10—7

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հասատատուն միջոց։ Գործածելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իւրաքանչիւր մեծադեղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ ընթացքը։
ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека В. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(կ.) (П. 23620) 52 13

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
Բ., Տ.-եւ Ն. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՆԵՐԸ
յայտնում են ցանկացողներին, որոնք կը կամենան կապալով վերցնել Կախէտինսկայա հրապարակի և Պլէօբրաժէնսկի տաւփիկի անկիւնում գտնվող տան քանդումը պայմանների մասին դիմել Վարդանեաններին խանութը, որ գտնվում է Անանովի քարվանսարայում, № 46.
(կ.) 203. 2—2

ՀՕՆՕՐՐԷԻ ԴԷՄ
(ՏՐԻՊՊԷՐ)
Փորձված միջոց
ՍԱՆՏՕ-ԿՈՒԲԷԲՕԼ
ներգործում է արագ և միանգամայն բուժում է սուր և քրօնիկական տրիպպէրը. Իւրաքանչիւր մեծադեղեայ արկղիկներում՝ մեր գեղատան արձէլ կնիքով, 32 կապս. պարուն. արկղ.—1 ր. 25 կ., 50 կապս.—1 ր. 75 կ.։ Դէպօն՝ С.-Петербургъ. Подольская аптека. Подольская 1—81.
Ուղարկ. ենք վերադիր վճ.։ Ճանապարհածախքը ըստ պօստ. սակագնի։ Գտնվում է նաև ամենալաւ դեղատն. և դեղավաճառանոցներում։
(կ.) (П. 34615) 20—9

«ԳԻՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ»
Տպվում է
ՁԵՌՆԱՐԿ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՎՀ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
(նկարներով)
Գինն է 20 կ.
(կ. հ.) 197. 3—2

„ԳԻՐ“
ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ.

Վարդանեան, Տ. ք. «Մանուկ աշխարհում»	40 կ.
Վահան Տէրեան, «Բանաստեղծութիւններ»	1 ր. —
Օսկար Ուայլդ, «Պատանի թագաւորը»	25 կ.
«Ղուրան» թարգմ. Աբր. Ամիրխանեան	3 ր. —
Ցակոբեան Ց., «Բանաստեղծութիւններ»	50 կ.
Ադա-Նեգրի	50 կ.
Մանուէլեան Մ., «Պատմուածքներ»	30 կ.
Խաչկանց Դ. «Հայոց կրօն. բանաստեղծութիւն	60 կ.
Սօլօվեան Ց., «Քննադատ. տեսութիւններ»	50 կ.
Պալեան Եր., «Մ. Նալբանդեանի տնտեսական թէօրիան»	25 կ.
Աղայեան Ղ., «Ժամանակակից տնտեսութիւն»	20 կ.
Lucifer В., «Աշխատանքի գաղափարը Ադա-Նեգրի», Ցակոբեանի և Կուրղինեանի բանաստեղծութիւնների մէջ»	20 կ.
Ցակոբեան Ա., «Շիրվանզադէ»	80 կ.
Տէրտէրեան Ա., «Վահան Տէրեան»	25 կ.
» » «Նալբանդեան»	50 կ.
» » «Շիրվանզադէ»	75 կ.
» » «Յովհ. Թումանեան»	30 կ.

Ուղարկվում է գրացուցակը ՁՐԻ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный маг. „ГИРЪ“.
205. 1—1

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՕՐԻԱ
Իզմայլօվսկի պր. № 27.
Պարիզ 1900. ՈՍԿԷ ՄԷԴԱԼՆԵՐ Նիժնի-Նովգոր. 1896.
ԱՏԱՄԻ ԷԼԻԿՍԻՐ
ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ

Շնորհիւ զուրեկան հոտի և իր մէջ պարունակող բուսական նիւթերի, Ս. Պետերբուրգի Քիմիական Լաբօրատօրիայի պատրաստած ատամի էլիկսիրը դարձել է տուալէտային անհրաժեշտ մի առարկայ։
ԱՏԱՄՆԱՓՈՇԻ—ԱՏԱՄԻ ՊԱՍՏԱ.
Գլխաւոր պահեստ. Кавказское Т-во Торговли Антекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
2. 4—4

ՆՈՐ ՎԷՊ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՕՇ
ԿԱՐԱ-ԴԱՐՎԻՇԻ
(Յակովբ Գենջեան)
ԳԻՆՆ Է 50 Կ.
(հ. կ.)

Վաճառվում է բոլոր գրավաճառանոցներում, իսկ Բագու—„Сотрудникъ“ գրավաճառանոցում։
Հեղինակից բերել տալու ճանապարհածախս չէ վճարում։ Վերադիր վճարով 65 կոպ.։ «Ռուս նորագոյն գրողներ» (Սերիա՝ վեց գրքոյկ—Սօլօգուբ, Անդրէեվ, Այզման, Կուպրին, Մօրօզօվա, Դիմօվ) հետը միասին վերադիր վճարով 85 կոպէկ։
Тифлисъ, Іерусалимскій пер. № 12.
Պատրաստվում է տպագրութեան նոյն հեղինակի ֆելիէտօնները՝ «Գծեր, ներկեր» և պատմուածքների ժողովածուի առաջին հատորը՝ «Կանթեղներ» վերնագրով։
183. 10—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՅՈՎԱԿԻՄ ՍՕԼՕՎԵԱՆԻ
Քննադատական մի նոր աշխատութիւնը
Ժամանակակից հայ քնարերգու. փիլիսոփայութիւնը
Գիրքը բաղկացած է 233 երեսից և բաժանված է երկու շրջանի. առաջին շրջանի մէջ մտել են՝ Ե. Յովհաննիսեան, Յովհ. Թումանեան, Լ. Մանուէլեան և Ա. Ծատուրեան, իսկ երկրորդի՝ Ե. Յակոբեան, Ա. Իսահակեան, Շ. Կուրղինեան, Վ. Տէրեան և քննադատ Ա. Տէրտէրեան։
Գինն է 50 կոպ.
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին և Բագւում «Сотрудникъ» գրախանութին։ Գումարով գնողներին՝ «Հերմէս» տպարան, Թիֆլիս, Գրաֆսկայա փողոց, որտեղ 10 օրինակ գնողը կը ստանայ 20% զեղչ։ Հեղինակի հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Агбюръ-Таразъ“.
(հ. կ.) 199. 10—2

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„Հայ գրականութիւնը եւ նրա հեղինակները“
վերնագրով աշխատութեան, որ ընդգրկում է մեր (հին և նոր, ռուսահայոց և թիւրքահայոց) ամբողջ գրականութիւնը՝ քննադատական վերլուծումներով և նոր հայեցակէտներով։ Այս ընդարձակ լրիւ և սիստեմատիկ պատմութեան մէջ հանդէս են բերված հայ մաքի բոլոր ներկայացուցիչները իրանց լուսանկարներով, կենսագրականներով և գործերի յիշատակութիւններով։ Ամբողջ գործը լոյս կը տեսնի մի մեծածաւալ հատորի մէջ, բաղկացած վեց հազար (6000) էջերից և 25 հատորներից։ Ամեն գրականասէր հայ մարդու համար սեղանի կարևոր զարդ կարող է կազմել 23 տարիների ուսումնասիրած այս քրտնաթոր աշխատութիւնը։ Օրինակի գինը արժէ 10 ր. լոյս տեսնելուց յետոյ 25 ր.։ Պատեհ առիթից թող շտապեն օգտվել բաժանորդները։ Նուէրների մասին ժամանակին տեղեկութիւն կը տրվի լրագրութեան մէջ։
Հասցէս՝ Камарлю (Эрив. губ.), Арм. Церкв. приходс. училище. Старшему учителю Григорію Баласанянъ.
Ամերիկայում լոյս է տեսնելու
«ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՆՃԱՐԸ»
որի մէջ մտնելու են հետևեալ պօէմները՝ մշակված և բարեփոխված. 1) «Ռոստոմ և Սամ», 2) «Ասլի-Մելիք և Սանասար», 3) «Առիւծաձև Մհեր», 4) «Սասունցի Դաւիթ», 5) «Պստիկ Մհեր», 6) «Ծօճկանցի Խուդին», 7) «Գիւղի հերոսը» (որ այժմ հրատարակվում է «Տարազում») և 8) «Որբիկների արցունքները»։ Շուրջ 1200 էջ, գինը 3 ր., լոյս տեսնելուց յետոյ 5 ր.։ Դիմել ինձ՝ Ղամարլուի ծխական դպրոց։
ԳՐԻԳՈՐ ԲԱԼԱՍԱՆԵԱՆ
(կ.) 189. 2—2

Արւեն Տէրտէրեան

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ, Հայրենի եզերքի քնարերգուն.	30 կ.
Վ. ՏԷՐԵԱՆ, Ցնորքի, ծարաւի և հաշտութեան երգիչը.	25 կ.
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Հայ ընտանիքի և ինտելիգենտի վիպասանը.	75 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Книжному магазину „ГИРЪ“.
Նոյն գրավաճառանոցում վաճառվում են
ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, Վ. ՏԷՐԵԱՆԻ և ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ երկասիրութիւնները։
Գրավաճառանոցի ցուցակն ուղարկվում է ՁՐԻ։
(կ.) 188. 2—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.